

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Institut odkazu v českém a italském dědickém právu

Praha 2014

Markéta Koníčková

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Institut odkazu v českém a italském dědickém právu vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Praze dne 20. června 2014

.....
Markéta Koničková

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat svému vedoucímu diplomové práce JUDr. Petru Šustkovi, Ph. D., za jeho rady a nápomoc při její tvorbě.

Dále bych chtěla poděkovat profesorce Barbara Toti z Università degli studi di Siena za její ochotu a pomoc při zpracování materiálů týkajících se italského dědického práva.

Obsah

Obsah	4
Úvod	8
1 Institut odkazu v antickém Římě	11
1.1 Dědické právo	11
1.2 Institut odkazu	12
1.2.1 Charakteristika odkazu a jeho vývoj	12
1.2.2 Vznik, neplatnost a odvolání odkazu.....	14
1.2.3 Druhy odkazů	15
1.2.4 Předmět odkazu	17
1.3 Fideikomis a legatum	18
2 Institut odkazu v italském dědickém právu	21
2.1 Italské občanské právo.....	21
2.1.1Pisanelliho zákoník.....	21
2.1.2 Občanský zákoník 1942	22
2.2 Dědické právo.....	24
2.2.1 Pisanelliho zákoník.....	24
2.2.2 Občanský zákoník 1942	25
2.3 Institut odkazu v letech 1865 až 1942	29
2.4 Institut odkazu od roku 1942 dodnes.....	30
2.4.1 Systematické zařazení odkazu	31
2.4.2 Obecná ustanovení, podmínky a ustanovení času	31

2.4.3 Nabytí odkazu.....	33
2.4.4 Odkaz věci obtíženého a třetí osoby.....	33
2.4.5 Odkaz věci druhově určené	34
2.4.6 Další druhy odkazu.....	35
2.4.7 Přírůstek a odvolání odkazu	38
2.4.8 Odkaz ex lege	38
2.4.9 Atypické odkazy.....	39
3 Institut odkazu v českém dědickém právu.....	40
3.1 Institut odkazu v ABGB	40
3.1.1 Dědické právo v ABGB.....	41
3.1.2 Obecně o odkazu	42
3.1.3 Zvláštní ustanovení o odkazu	45
3.2 Institut odkazu za První republiky.....	47
3.2.1 Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937	48
3.2.2 Institut odkazu v osnově z roku 1937.....	49
3.3 Střední kodex.....	51
3.3.1 Obecně o středním kodexu	51
3.3.2 Dědické právo ve středním kodexu	52
3.3.3 Institut odkazu ve středním kodexu.....	54
3.4 Dědické právo do roku 1989	55
3.4.1 Dědické právo v letech 1964 - 1983.....	55
3.4.2 Dědické právo v letech 1983 – 1989	56

3.5 Dědické právo do roku 2014	56
3.5.1 Proměny dědického práva	57
3.5.2 Odkaz v OZ	57
4 Institut odkazu v současné úpravě	59
4.1 Dědické právo v NOZ.....	60
4.2 Institut odkazu v NOZ	61
4.2.1 Zřízení odkazu	62
4.2.2 Obtížení odkazem.....	63
4.2.3 Pododkaz	63
4.2.4 Náhradnictví při odkazech.....	64
4.2.5 Odvolání odkazu.....	64
4.2.6 Odkaz věcí určitého druhu.....	65
4.2.7 Odkaz určité věci	65
4.2.8 Odkaz pohledávky	66
4.2.9 Jiné odkazy	67
4.2.10 Nabytí odkazu.....	67
4.2.11 Právo odkazovníka na zajištění	68
4.2.12 Uvolněný odkaz.....	69
4.2.13 Práva dědice vyhradivšího si soupis.....	69
4.2.14 Splnění poslední vůle správcem pozůstalosti	70
4.2.15 Vedlejší doložky v závěti	70
4.3 Institut odkazu v ABGB a NOZ	71

4.4	Institut odkazu v osnově a NOZ	73
5	Srovnání české a italské úpravy	74
5.1	Srovnání občanského práva	74
5.2	Srovnání dědického práva.....	75
5.3	Srovnání institutu odkazu	77
	Závěr.....	82
	Použité prameny	84
	Abstrakt	88
	Abstract.....	89
	Seznam klíčových slov	90
	The list of key words	90

Úvod

Jednou z nevyhnutelných událostí každého života je smrt. Smrt s sebou nese mnoho různých důsledků, k nimž v neposlední řadě patří i důsledky právní. Tyto právní důsledky se řeší v rámci dědického práva. Vzhledem k tomu, že smrt patří neodmyslitelně k životu, tak její následky řešila, řeší a zřejmě bude řešit každá lidská civilizace. Co se má stát s majetkem po zemřelé osobě?

Některé civilizace majetek se zemřelým pohřbívaly, jiné je rozdělily v rámci rodu, někde připadal panovníkovi, ale postupně se ustálilo, že majetek by měl připadnout potomkům, aby rodina zemřelého přežila a prosperovala. Majetek tak měl přispět k zachování rodu – rodiny, proto zpravidla přecházel na mužské potomky, kteří byli bráni jako uchovatelé daného rodu. Majetek se tak zpravidla dělil rovným dílem mezi syny, případně vnuky. Jak se ovšem ukázalo, takový stav nemohl rozvíjející se společnosti stačit. V životě člověka hrají důležitou roli i jiné osoby, jejichž přínos může být zcela zásadní a zdálo by se tak být na místě, abychom těmto lidem mohli třeba posmrtně nějak vyjádřit vděčnost, že byly jeho součástí. Případně nechceme, aby se naše rodina rozpadla dohady nad tím, která část pozůstalosti má připadnout kterému z nich. Na tuto situaci muselo právo přirozeně nějak reagovat, a tak již ve starém Římě vznikl institut odkazu.

Vzhledem k tomu, že tento institut má dlouho tradici a že se k němu právo má tendenci vracet i v českém právu, tak se zřejmě nejedná o institut, který by měl být opomíjený, nebo o kterém by se dalo říct, že je bezvýznamný. V současné době jde zajisté o institut velice aktuální, jelikož ho znovuzavádí nový občanský zákoník, který vstoupil v platnost k prvnímu lednu tohoto roku – 2014, i proto jsem si institut odkazu vybrala za téma mé diplomové práce.

V první kapitole bych se chtěla zaměřit na úplný vznik tohoto institutu, který samozřejmě patří již do dob antického Říma, kam patří velká část soukromého práva vůbec, proto není s podivem, že i tento institut má kořeny právě tam. Ráda bych se zde teda zaměřila na to, jak vznikl a jak se postupně vyvíjel v dobách starého Říma. Také bych v této kapitole představila, jaké druhy tohoto institutu římské právo znalo a k jakému účelu vznikly právě tyto druhy. Dále bych se zde podívala i na jeho

jednodušší podobu fideikomisu, který byl přístupnější všem a pro všechny lidi, který byl založen na dobré víře původně více než na právu. V neposlední řadě bych se zde podívala i na nesporný význam institutu odkazu, který se jednoznačně projevuje jeho rozsáhlostí v rámci Justiniánových Digest – zaujímá zde úctyhodný počet kapitol.

Druhá kapitola se zaměřuje na vývoj tohoto institutu v italském dědickém právu, tato práce si totiž dává za cíl srovnat institut odkazu v právu italském a našem právu, jak napovídá název práce. Abych toto srovnání mohla provést, tak je potřeba se zaměřit i na samostatnou italskou úpravu, přece jen je země, kde kdysi tento institut vznikl. I v této kapitole se podíváme nejprve na vývoj v Itálii samostatně a to od roku, kdy byla Itálie sjednocena, jelikož před rokem 1861 bychom na jejím území našli velké množství menších států s různou právní úpravou. Zároveň jelikož nejde o úpravu, o které by u nás vládlo obecné povědomí, tak bude krátce nastíněno i občanské a dědické právo. Jeví se mi tudíž jako nejvhodnější sledovat vývoj institutu až pro sjednocenou Itálii.

V třetí kapitole se naopak budu věnovat úpravě naší a to od Všeobecného občanského zákoníku z roku 1811, který institut odkazu podrobně řeší, i když jeho podoba není zcela shodná s tou, kterou znalo římské právo, je však také velmi podrobná. Tato úprava u nás přetrvávala až do roku 1950, kdy byl přijat již komunistický občanský zákoník, ve kterém se ale institut odkazu ještě zachoval a to dokonce v podobě, která byla svým způsobem podobnější té římské, i když již šlo o naprosté zjednodušení tohoto institutu, ale bohužel se nám odkaz později nezachoval ani v této jednoduché podobě. V roce 1964 začal platit další komunistický občanský zákoník, který ale již institut odkazu nezná. Stav, kdy naše dědické právo odkaz nezná, u nás přetrvává i přes mnoho novelizací a to i novelizací po roce 1989, tedy po pádu komunismu, u nás přetrvával až do tohoto roku, roku 2014, kdy nový občanský zákoník tento institut znovu zavádí.

Do čtvrté kapitoly bych chtěla zvlášť vyčlenit právě úpravu současnou. Jde o úpravu, která si jistě zaslouží zvláštní pozornost, jelikož jde o úpravu novou, která zavádí mnoho změn nejen, co se institutu odkazu týče, ale mění mnohé z celého soukromého práva. Jednu z podkapitol bych chtěla věnovat srovnání ABGB a

osnovy z roku 1937, která sice nikdy nebyla platná, ale pozornost si vzhledem rekodifikaci jistě zaslouží, s novým občanským zákoníkem. Jde o velkou změnu, která ovlivní mnoho lidí, protože dává nové možnosti, jak nakládat se svým majetkem, ale zároveň vytvoří mnoho otázek a problémů, které se teď nedají jistě předvídat. Dochází teď totiž k přechodu od úpravy, která tento institut neznala, i když jde také o institut, který je člověku přirozenější než pouhé dělení majetku na podíly.

Pátá kapitola by pak měla řešit srovnání současné české právní úpravy tohoto institutu se současnou úpravou italskou, krátce se podíváme i na srovnání občanského a dědického práva obecně. Bude v ní tak názorně srovnáno, jakým způsobem se vyvinul jeden institut ve dvou odlišných zemích. Určitě bude zajímavé se podívat na to, jak moc se změnil odkaz v zemi svého původu a v zemi, kde byl reálně zaveden až poměrně nedávno. Obě země si prošly svým vlastním vývojem a dle některých názorů patří dědické právo do oblasti, která je úzce spjata s historickým vývojem dané země. Já si myslím, že právě tento institut se v těchto zemích zásadním způsobem lišit nebude.

Ráda bych v práci ukázala, že se jedná o podstatný institut, který má v dědickém právu nezastupitelný význam, o institut, který se navzdory času a místu prakticky nezměnil a je tedy velice podobný tomu, jak ho popisují Justiniánova Digesta v šestém století, tedy před skoro patnácti sty lety, v dobách již zaniklé civilizace. Právě to by mělo být shrnuto v závěru práce, která se tomuto institutu věnuje.

1 Institut odkazu v antickém Římě

1.1 Dědické právo

V dědickém právu je základním pojmem dědická posloupnost, což je přechod práv ze zůstavitele na druhou osobu neboli dědice, především jde o práva majetková. Rozhodujícím předpokladem, aby dědická posloupnost nastala, je smrt zůstavitele. Další skutečnosti, které tento přechod odůvodňují, se označují jako delační důvody. Dědická posloupnost se opírala především o právní normu, v tomto případě šlo o zákonnou nebo také intestátní dědickou posloupnost, kde delačním důvodem byl zákon. Druhým delačním důvodem mohla být poslední vůle zůstavitelova, tedy testament.¹

Velice specifickým rysem dědického práva v Římě je, že od sledovatelných počátků římského práva se intestátní a testamentární posloupnost objevují jako zcela vyvinuté jevy zároveň. Dědění ze závěti, tedy způsob, který promítal vůli zůstavitele, je již v Zákoně XII - ti desek, což je zákon z dob republiky z poloviny 5. století př. n. l., kde je velice podrobná úprava dědického práva a je zde zcela jasně stanovena přednostní vůle zůstavitele a jen pokud zůstavitel svou vůli nevyjádřil, nastává posloupnost intestátní.² Z výsledků srovnávacích právních dějin vyplývá, že intestátní posloupnost vznikla dříve a je tedy původní dědickou posloupností³ a že testamentární posloupnost se musela vyvinout velmi rychle po posloupnosti intestátní.

Charakteristikou dědické posloupnosti v římském právu je universální sukcese, tedy že dědic nastupuje na zůstavitelovo místo a dědí nejen majetek, ale i závazky a to dokonce do té míry, že nejsou omezeny jen do výše dědictví, ale ručí za ně v plné míře. Na dědice tak přešla všechna práva a závazky, nepřecházela však ta práva a závazky,

---

¹ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1. str. 266.

² VOJÁČEK, L., SCHELLE, K. a TAUCHEN, J. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 80210600772. str. 74.

³ BOHÁČEK, Miroslav. *Nástin přednášek o soukromém právu římském. II., Právo obligační, právo dědické*. Praha: Nákladem vlastním, 1946. str. 111.

kteřá měla osobn povahu. Na tato práva a závazky se nahlíželo jako na jeden celek, který byl označen jako pozstalosť neboli hereditas.⁴

Jiř Zákon dvanácti desek zn i institut umořņujc singulární sukcesi a i tento institut je jiř zde velmi vyvinut a podrobn popsan. Jedná se o institut odkazu.

1.2 Institut odkazu

1.2.1 Charakteristika odkazu a jeho vývoj

Předn je potřeba pokusit se odkaz definovat. Jde o jednostrann prvn ukon pro případ smrti (*mortis causa*), kter zakládá singulární sukcesi, kdy zůstavitel zanechává odkazovníku konkrtn věci z pozůstalosti k tíži dědice.⁵ Jak vidíme z víře uvedeného, odkaz se týká tří osob, a to osoby zůstavitele, kter se rozhodla odkázat vc ři právo osobě, kter není dědicem. Pak jde o dědice odkazem obtžen pozůstalosti neboli také obtíženého (*oneratus*) a o odkazovníka, coř je osoba, v jejř prospěch byl odkaz učiněn, označuje se i jako legatarius, legatř ři poctn (*honoratus*). Samotn odkaz římského civilního práva označujeme jako legatum.

Jak jiř bylo řeceno, charakteristickm rysem římského ddickho práva byla universální sukcese, ta ale umořņovala, aby byl dědic zůstaven k určitému podílu, nebylo takto mořņn zstavit dědice k urit věci ři věcem. Tento aspekt universální sukcese vřak odporuje upřednostņovn zůstavitelovi vůle, kdy by nemohl rozhodnout, komu případnou konkrtn věci. Problémů, kdy by zůstavitel nemohl rozhodnout, komu odkázat konkrtn věci nebo jist práva, jako je například právo usufructu pro manřelku, jist vznikala celá řada a dala tak vzniknout institutu odkazu.

Odkaz byl přsn formln, jeho osud byl úzce spjat s testamentem, musel tedy splņovat formln náležitosti testamentu, osoba zřzujc odkaz musela mít způsobilost pořízovat testamentem (*testamenti factio activa*), jak př pořízení, tak v době své smrti,

---

⁴ KINCL. *Římské právo*. str. 267.

⁵ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleř Čeněk, 2011. ISBN 978-807-3803-346. str. 245.

zatímco odkazovník musel být způsobilý stát se dědicem ze závěti (*testamenti factio passiva*), tedy musel být schopen dle římského práva nabýt dědictví. Legát musel být písemný, v latinském jazyce, v rozkazovací formě a navíc byl rozlišen do čtyř druhů dle předmětu. Tato formálnost vedla k tomu, že se často stával odkaz neplatným, což časem vedlo k jeho zjednodušení a splývání druhů v jeden a stejně tak došlo k tomu, že bylo možné zřídit legát i v kodicilu (dovětku), což byl obvykle neformální dopis či prostý list.⁶

Odkazovníkem mohl být i dědic. V tom případě buď mohl být určen jako obtížený jeden ze spoludědiců, nebo nikdo určen nebyl, a tak byli obtíženi všichni spoludědici, dle poměru svých podílů včetně dědice, kterému byl odkaz určen. Stejně tak bylo možné, aby odkaz napadal několika dědicům po sobě, tedy zůstavitel mohl odkazovníku zřídit náhradníka, pokud by odkazovník odkazu nenabyl.

Odkaz nepřecházel přímo, ale zprostředkovaně přes dědice. Aby se mohl odkaz uskutečnit, tak bylo nutné, aby dědic dědictví přijal. Tento problém nenastával u nutných dědiců, kteří byli povinni dědictví přijmout, ale u ostatních dědiců, kteří mohli dědictví odmítnout. To se mohlo stát, zvláště pokud dědici zjistili, že pozůstalost je odkazy přetížena. Odkazem se dala totiž odkázat jakákoliv majetková hodnota a tak se stávalo, že zůstavitel byl natolik štedrý, že z pozůstalosti by po vydání všech odkazů nic nezůstalo a navíc by dědici stále byli zodpovědní za splnění dluhů. Proto bylo nutné, aby byl zůstavitel nějakým způsobem omezen a dědicům tak z pozůstalosti něco zůstalo a oni tak byli ochotni dědictví přijmout. Nebylo žádoucí, aby zůstala pozůstalost opuštěná.

Z výše uvedených důvodů tedy postupně vznikly tři zákony, které výši odkazů omezovaly. Prvním z nich byl počátkem 2. století př. n. l. *lex Furia testamentaria*, který stanovil maximální výši 1000 assů, tu neměly jednotlivé odkazy převyšovat. Druhý následoval v roce 169 př. n. l. *lex Voconia testamentaria*, kdy odkazovník neměl přijmout víc, než se dostalo dědici. A jako poslední výši odkazů stanovil s konečnou platností v roce 40 př. n. l. *lex Falcidia testamentaria*, který stanovil, že dědici musí

---

⁶ VOJÁČEK. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. str. 91.

zůstat jedna čtvrtina čistého dědictví odkazy nezatížená, pokud by ale odkazy tuto mez překročily, pak mohly být poměrně sníženy dědicem. Mluvíme v tomto případě o falcidiánské kvartě, která se později aplikovala na fideikomisy a ještě později na darování na případ smrti. Až justiniánské právo to zevšeobecnilo na vše, co bylo dědici uloženo.⁷

1.2.2 Vznik, neplatnost a odvolání odkazu

Římské právo rozlišuje dva momenty při nabývání odkazu. Nejprve jde o *dies cedens*, kdy odkazovník nabývá právo na nabytí odkazu, dá se to přeložit jako den nástupnictví nebo jako den, kdy odkaz napadá, což se zpravidla váže na smrt zůstavitele, ale je možné, že je odkaz podřízen podmínce či uplynutí času a pak se nabytí váže na splnění uvedeného. Od tohoto momentu přechází právo odkazu na dědice odkazovníka a považuje se za součást jeho majetku. Druhým momentem je *dies veniens*, kdy odkazovník získává bezprostředně právo k odkazu, jde tedy o moment, kdy dědic nabývá dědictví, tyto momenty u nutných dědiců samozřejmě splývají.⁸

Jako u všech právních jednání i v případě odkazu se může stát, že je odkaz neplatný nebo že ho chce zůstavitel odvolat. Neplatným se stává odkaz v několika případech, tím evidentním z výše uvedeného je, pokud dědic odmítne pozůstalost, jelikož nápad odkazu na odkazovníka je závislé na přijetí pozůstalosti dědicem. Dalším důvodem je nulitní závěť, nebo pokud je neplatný právě odkaz v závěti pro svou formu, což samozřejmě platilo jen v nějakém období, později byla snaha, aby šlo alespoň o damnační legát. Dále bude odkaz neplatný v případě, kdy odkazovník nemá pasivní testamentární způsobilost nebo je předmět v jeho vlastnictví. Je ale nutné rozlišovat zda jde o počáteční neplatnost (pokud by šlo o odkaz věci, která patří obdařenému při sepsání závěti, ale o kterou přijde před zůstavitelovou smrtí, tak se neplatnost nezhojí) nebo o neplatnost následnou (příkladem je pozbytí pasivní testamentární způsobilosti obdařeného).⁹

---

⁷ KINCL. *Římské právo*. str. 310.

⁸ Tamtéž. str. 311.

⁹ SKŘEJPEK. *Římské soukromé právo*. str. 246.

Odvolat mohl zůstavitel odkaz tak, že v kodícilu nebo testamentu použil stejnou formuli jako pro zřízení, ale v záporném tvaru, v tomto případě se jednalo o odvolání jednoduché neboli adempci (*ademptio*). Také mohl místo původního odkazovníka jmenovat odkazovníka nového, v takovém případě šlo o translaci (*translatio*) neboli přenesení odkazu.¹⁰ Pokud se jednalo o odkaz damnační, pak mohl zůstavitel odkaz odvolat zcizením předmětu. Nakonec tu byl i zákonný důvod a to provinění odkazovníka vůči zůstaviteli.¹¹

1.2.3 Druhy odkazů

Výše bylo zmíněno, že se legáty dělí do čtyř druhů, nejstarším z nich je legát vindikační neboli latinsky *legatum per vindicationem*. Tento odkaz se zřizoval danými slovy (*do, lego* nebo *do lego*) a přiznává se přímo odkazovníku, který se stává vlastníkem ve chvíli, kdy dědic přijme vlastnictví. Odkazovník se stává kviritským vlastníkem a tím pádem mu k věci náleží právo domáhat se vydání věci ochrana v podobě vindikační žaloby¹², z toho také plyne název vindikační legát. Jelikož se odkazovník stával kviritským vlastníkem, tak je zřejmé, že zůstavitel mohl odkazovat jen věci, u kterých byl kviritským vlastníkem sám, a to jak v době zřízení, tak v době smrti. Zůstavitel mohl tímto legátem odkázat i pozemkovou služebnost, poživací právo či pohledávku. Vzhledem k povaze legátu nebylo zcela jasné, zda musí odkazovník odkaz výslovně přijmout, což zastávali Prokuliáni, nebo zda se stává vlastníkem *ipso iure*, k čemuž se klonili Sabiniáni. *Senatoconsulto Neroniano* se kvůli časté neplatnosti tohoto druhu odkazu shodl na tom, že pokud nebude dodržena forma, tak se má jednat o odkaz *per damnationem*.¹³

---

¹⁰ KINCL. *Římské právo*. str. 313.

¹¹ SKŘEJPEK. *Římské soukromé právo*. str. 246.

¹² SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského. Díl II. Právo majetkové*. Praha: Nákladem spolku ČSL. právníků „Všehrd“, 1946. str. 315.

¹³ MARTINI, R. a PIETRINI, S. *Appunti di diritto romano privato*. 3. ed. Padova, 2013. ISBN 978-881-3331-979. str. 98.

Dalším druhem civilního odkazu je odkaz damnační z latinského *legatum per damnationem*. Zůstavitel tento odkaz zřizuje slovy „*heres meus damnas esto sinere*“ z čehož i vyplývá název damnační legát, zůstavitel dědice zavazuje slavnostními slovy k přesně určenému plnění (*dare* nebo *facere*). Damnační legát sice nezakládal tak silné postavení, jelikož vůči dědici získával odkazovník jen obligační nárok a k tomu, aby se stal kviritským vlastníkem bylo potřeba, aby na něj převedl věc dědic (tradicí, injurecesí nebo mancipiem), ale na druhou stranu jde o odkaz mnohem pružnější, kdy se tak dá převést vše, co může být předmětem obligačního vztahu.¹⁴ Zároveň to nemusí být věc, kterou má zůstavitel ve vlastnictví, ale může jít i o věc dědice či dokonce třetí osoby, v tom případě je dědic povinen věc od třetího opatřit a převést na odkazovníka nebo mu hodnotu věci vyplatit.¹⁵ Předmětem damnačního legátu mohou být i pohledávky a to v trojí podobě: *legatum nominis*, *legatum liberationis* a *legatum debiti*. Stejně tak jím šlo odkázat i část pozůstalosti (*legatum partitionis*).¹⁶

Třetí druh odkazu také dává odkazovníku jen obligační nárok, a jelikož je zřizován slovy „*heres meus damnas esto sinere*“, tak se nazývá *legatum sinendi modo*. Tímto odkazem mohla být odkázána jen hmotná věc zůstavitele nebo dědice, pokud byla alespoň v praetorském vlastnictví v době zůstavitelovi smrti. Odkaz nařizoval dědici jen něco strpět, tedy dovolit, aby se odkazovník předmětu sám zmocnil. Na tyto poslední dva typy odkazů se dala uplatnit žaloba *actio ex testamento*.¹⁷

Posledním druhem je takzvaný precepční odkaz z latinského *legatum per praeceptionem*, i tento název vznikl na základě formule, která se užívala k jeho zřízení. Dával právo vybrat si něco z dědictví předčasně, šlo tedy jen o věci z pozůstalosti, i proto Sabiniáni zastávali názor, že tento odkaz mohl být zřízen jen pro někoho z dědiců,

---

¹⁴ KINCL. *Římské právo*. str. 305.

¹⁵ MARTINI. *Appunti di diritto romano privato*. str. 99.

¹⁶ SOMMER. *Učebnice soukromého práva římského*. str. 317.

¹⁷ KINCL. *Římské právo*. str. 305.

na druhou stranu Prokuliáni se domnívali, že tento odkaz může být zřízen i pro někoho jiného a jde tudíž jen o formu vindikačního odkazu.¹⁸

Jak je ze shora uvedeného vidět, tak šlo o velmi formalizovaný proces a hrozilo, že odkaz nebude splněn jen pro formální nedostatky, proto bylo zvykem kombinovat různé formy, aby odkaz mohl být považován alespoň za damnační odkaz. Brzy se tato praxe vžila natolik, že bylo přijato zákonné ustanovení, které říkalo, že každý odkaz bude považován za odkaz damnační, pokud by pro svoji špatnou formulaci měl být neplatný. To vedlo k tomu, že se damnační odkaz stal nejčastější formou civilních odkazů vůbec.¹⁹ Dále vidíme, že odlišné druhy odkazu se nelišily jen co do slov, která byla užitá k jejich zřízení v závěti, ale že se odlišovalo i jakého předmětu nebo práva se takový odkaz týká.

1.2.4 Předmět odkazu

Další způsob, jak můžeme odkazy dělit, je dle jejich předmětu. Některé předměty byly svou povahou zvláštní, a proto musel být způsob jejich odkazu zvlášť ošetřen, u jiných zas nebyl určen konkrétní předmět, ale soubor předmětů, z kterých mělo být vybráno.

Pokud jde o odkazy, u kterých má být učiněn výběr, tak známe tyto druhy odkazu a to *legatum generis* a *legatum optionis*. První z nich *legatum generis* se týká spotřebitelných věcí nebo věcí, které měly být ze spotřebitelných věcí vybrány. Zůstavitel mohl určit, kdo výběr z věcí provede, neurčil-li, pak záleželo na druhu odkazu. Pokud šlo o damnační odkaz, tak výběr náležel dědici, v ostatních případech náležel výběr obdařenému. U genericky určených předmětů však platilo, že dědic nesmí vybrat věc nejhorší a obdařený věc nejlepší. Později v justiniánském právu už je volba vždy na straně obdařeného. Podobně můžeme aplikovat pravidla pro výběr i u věcí určených alternativně.²⁰

---

¹⁸ MARTINI. *Appunti di diritto romano privato*. str. 99.

¹⁹ VOJÁČEK. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. str. 92.

²⁰ SKŘEJPEK. *Římské soukromé právo*. str.249.

Legatum optionis je zvláštní případ pro odkaz s výběrem, výběr je zde totiž zvlášť vyhrazen odkazovníku, a to z určitého počtu nebo skupiny věcí. Dokud si odkazovník osobně z předmětů nevybral, tak dědic nemohl s předměty volně disponovat. Toto právo výběru bylo nepřenositelné, volba byla nezměnitelná a výběr byl proveden slavnostními slovy. Za císařství se tento druh legátu týkal pouze výběru z otroků.

Mezi další druhy odkazů patří *legatum nominis*, kdy je předmětem odkazu pohledávka zůstavitele nebo třetí osoby a dědic je povinen tuto pohledávku převést na odkazovníka, tím dochází k novaci. *Legatum debiti* je druh odkazu, kdy je dědic pověřen uspokojit věřitele, čímž je odkazovník, ale odkaz je platný jen tehdy, pokud je tento způsob splnění pro věřitele výhodnější než jiné splnění dluhu. *Legatum liberationis* se týká dluhů odkazovníka a to vůči zůstaviteli, dědici nebo třetí osobě, v kterémžto případě má dluh za odkazovníka uhradit dědic. *Legatum penoris* je zvláštní druh odkazu, při kterém je předmět poskytnutí věcí potřebných ke každodennímu životu, je v něm i stanoveno po jakou dobu, lze si představit, že takto byla zabezpečována například manželka. Posledním je *legatum partitionis*, kdy je předmět určitá část pozůstalosti, takže je dědic povinen převést část svých práv k pozůstalosti.²¹

1.3 Fideikomis a legatum

Legatum bylo velice formalizované, a tak se již za republiky objevila nová forma odkazu, která byla neformální a navíc umožňovala zůstaviteli odkázat něco ze své pozůstalosti i osobám, u kterých to civilní právo neumožňovalo. Tato forma odkazu se latinsky nazývá *fideicommissum*, což je název, který bychom mohli přeložit jako „svěřený poctivosti druhého“. Název tak zcela zachycuje povahu fideikomisu, jde o jednostranné právní jednání učiněné neformální prosbou (*verbis precativis*) zůstavitele²², kdy většinou v dopise nebo i ústně zůstavitel žádá dědice, respektive může žádat kohokoliv, kdo z jeho pozůstalosti získá nějaký prospěch (jedna z odlišností od civilního odkazu - legátu), aby něco dal nebo udělal ve prospěch fideikomisiáře. Svou

---

²¹ SKŘEJPEK. *Římské soukromé právo*. str. 250.

²² BOHÁČEK, Miroslav. *Nástin přednášek o soukromém právu římském. II., Právo obligační, právo dědické*. Praha: Nákladem vlastním, 1946. str. 177.

podstatou se vlastně jedná o damnační legát, výrazně se však liší neformálností ustanovení.

Jedná se o dispozici pro případ smrti, která zakládá singulární sukcesi, původně se jednalo o nárok, který byl nežalovatelný, šlo o závazek, který apeloval na etiku a morálku osob, které byly o takovéto jednání zůstavitelem požádáni. Zezačátku se používal hlavně k obdaření osob, které neměly způsobilost nabýt legát (odkaz civilního práva), tedy těch které neměly pasivní dědickou způsobilost, patřili sem například cizinci, neznámé osoby, nesezdané osoby (nebylo považováno za vhodné, aby dědily osoby, po kterých by neměl, kdo dědit) či sirotci. Jelikož původně šlo pouze o prosbu, která nebyla právně vymahatelná, navíc o prosbu, která se týkala osob, které měly z dědictví nějaký prospěch, tak bylo možno takto obtížit i dědice intestátní. Ale i zde byla vázanost na to, jestli dědic pozůstalost přijme.²³

Časem se vymahatelnost fideikomisů změnila, a to někdy počátkem principátu. Dle Institucí se to dá přisoudit tomu, že sám císař Augustus splnil, co po něm bylo ve fideikomisu žádáno, tím pádem i ostatní následovali císařova příkladu. Nejprve byly závazky z jednotlivých proseb posuzovány v rámci *cognitio extra ordinem*, což se pak rozšířilo na fideikomisy všeobecně, až byl nakonec za Claudia ustanoven stálý soud pro fideikomisární spory.²⁴ K fideikomisu se váží i dvě právní úpravy a to *SC Trebellianum* (z roku 56 n. l.) a *SC Pegasianum* (z roku 74 n. l.), první z nich umožňuje fideikomisiáři použít všechny žaloby, které přísluší dědici, od momentu převzetí hmotné věci. Druhý ustavuje platnost falciánské kvarty i na fideikomis, dává fideikomisiáři možnost žalovat dědice, aby pozůstalost přijal, ale také z fideikomisu vylučuje nesezdané a sirotky.²⁵

Fideikomis má tři specifické formy. První z nich je univerzální fideikomis, kterým lze převést celou pozůstalost. Dědic však zůstává nadále univerzálním sukcesorem, což znamená, že nadále odpovídá za dluhy, což samozřejmě vedlo k problémům, kdy dědic

---

²³ SKŘEJPEK. *Římské soukromé právo*. str. 250.

²⁴ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém římského práva soukromého*. 4. Vyd., Praha: J. Otto, 1910, str. 1142.

²⁵ SKŘEJPEK. *Římské soukromé právo*. str. 251.

neměl zájem takové dědictví přijmout, ale zároveň přechod pozůstalosti na fideikomisiáře byl vázaný na přijetí pozůstalosti dědicem. Právo se tak snažilo na jedné straně ošetřit, aby dědic pozůstalost přijal a ta se tak dostala k fideikomisiáři (*SC Trebellianum*), ale zároveň aby dědic nevyšel na prázdno a nezůstali mu jenom dluhy (*SC Pegasianum*). Druhým specifikem byl rodinný fideikomis, kdy obdařený musí pro případ své smrti převést fideikomis na dalšího člena rodiny, obvykle tak šlo o nemovitosti, v různých dobách bylo různě stanoveno pro kolik generací je takovéto omezení možné. Nakonec je zde fideikomisiární substituce, kdy obdařený má povinnost předat fideikomis nebo jeho část po nějaké době či po své smrti jiné osobě, je tak omezen, co se týče disponování s tímto majetkem.²⁶

Z výše uvedeného tedy vidíme několik rozdílů, co se týče fideikomisu a legátu, obě tyto instituty sice sloužily k singulární sukcesi, ale jinak se v mnoha aspektech lišily. Legát mohl být ustanoven jen v testamentu a později i v kodicilu, ale vždy jen taxativně danými formami. Fideikomis mohl být ustanoven jakýmkoliv způsobem a to dokonce i ústní formou. Rozdíl je i v okruhu osob, kterým může být věc odkázána formou civilního odkazu a komu formou fideikomisu, civilní odkaz je omezen jen na osoby s pasivní testamentární způsobilostí, zatímco fideikomis se může týkat kohokoliv. Rozdíl byl i v ochraně civilního odkazu, alespoň ze začátku, kdy se ochrana fideikomisu opírala jen o *cognitio extra ordinem*, zatímco ochrana civilního odkazu se opírala o řádné soudní řízení.

Obě formy odkazu se však zvláště v době klasické a poklasické sblížovaly. Legatum se stávalo méně formálním a naopak na fideikomis byly vnášeny nějaké minimální formální požadavky. Obojí se však mělo od Justiniána považovat za odkaz. Pokud ve formálních náležitostech byl nějaký rozpor, pak se na něj nazíralo mírnější formou a to fideikomisem. Co se týče terminologie, tak i *Digesta* zachovávají oba názvy, kdy se fideikomis stále považuje za méně formální. *Digesta* také dokládají, o jak oblíbené instituty šlo, jelikož je jim věnováno celých šest knih z celkových padesáti.²⁷

---

²⁶ SKŘEJPEK. *Římské soukromé právo*. str. 251.

²⁷ VOJÁČEK. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. str. 93.

2 Institut odkazu v italském dědickém právu

Vzhledem k tomu, že Itálie existovala do roku 1861 v podobě mnoha různých států a státek s různou právní úpravou, tak se tato kapitola zaměřuje až na právní vývoj po jejím sjednocení. Celkově pak můžeme rozdělit vývoj v italském občanském právu do dvou období dle dvou občanských zákoníků působících v Itálii. Prvním z nich je Italský občanský zákoník z roku 1865, známý též jako Pisanelliho zákoník (podle ministra spravedlnosti), a Občanský zákoník z roku 1942, který byl sestaven soustavou komisí a podkomisí z řad právníků, úředníků, univerzitních profesorů a politiků. Tento zákoník se musel vyrovnat s „defašizací“.

2.1 Italské občanské právo

2.1.1 Pisanelliho zákoník²⁸

Pisanelliho zákoník představuje první občanský zákoník Italského království, který byl vydán spolu s dalšími zákony 2. dubna 1865. Tímto byly nahrazeny předchozí občanské zákoníky jednotlivých států, které byly sjednoceny do Italského království. Z podstatné části vychází z „*Code civile des français*“ neboli „*Code Napoléon*“, jelikož na italském území nešlo o neznámý zákoník. Před sjednocením šlo o platný občanský zákoník mnoha oblastí, navíc šlo o zákoník, který vychází z římského práva, bylo proto jen logické, že nová úprava pro sjednocenou Itálii vycházela zrovna z něj. Zajímavostí ovšem je, že francouzský Code Civile neznal možnost ustanovit dědice ze závěti, ale pouze ze zákona a závětí, tak mohli být ustanoveni pouze odkazovníci, ovšem je potřeba říct, že takto šlo ustanovit i univerzálního odkazovníka.²⁹ Zároveň v některých dílčích ohledech převzal i rakouský ABGB.³⁰

---

²⁸ R. D. 25 Giugno 1865, n. 2358, in materia di „*Codice Civile del Regno d'Italia*“.

²⁹ BIANCA, Massimo Cesare. *Diritto civile. II: La famiglia. Le successioni*. Giuffrè: Milano, 2005. str. 531.

³⁰ SELTENREICH, Radim a kol. *Dějiny evropského kontinentálního práva*. 3. Vyd. Praha: Leges, 2010. ISBN: 978-80-87212-54-7. str. 200.

Pisanelliho zákoník byl rozdělen do tří knih, které byly tvořeny 2147 články. Kniha první se jmenuje „O osobách“, která obsahuje ustanovení o manželství, švagrovství a vztazích rodičů a dětí. Následuje jí kniha „O zboží, majetku a jejich obdobách“, která řeší rozdíl mezi věcmi movitými a nemovitými, vlastnictví a jeho podoby. A poslední je kniha „O způsobech nabývání a převodu majetku a o dalších právech nad věcmi“³¹. Právě poslední kniha obsahuje i ustanovení dědického práva, dále zahrnuje i ustanovení o obligacích a jednotlivých typech smluv, jde zároveň o nejrozsáhlejší část celého zákoníku.

2.1.2 Občanský zákoník 1942

Současný občanský zákoník, byl schválen královským dekretem z 16. března 1942 číslo 262 „*Codice civile del Regno d'Italia*“³² (Občanský zákoník italského království). Naproti Pisanelliho zákoníku z roku 1865 vychází ten současný především z německého BGB a opouští tak dosavadní tradiční model vycházející z francouzského Code Civile. Výraznou změnou oproti starší úpravě je to, že současná úprava již zahrnuje jak ustanovení občanského práva, tak i ustanovení práva obchodního. Na tomto velmi podrobném a rozsáhlém zákoníku, který je v Itálii platný již sedmdesát dva let a přečkal proměnu z monarchie, přes fašistické období³³ až po republiku, začaly práce již po skončení první světové války, tudíž jeho příprava trvala bezmála dvacet čtyři let³⁴. Na jeho vzniku se podílela řada právníků, univerzitních profesorů, soudců a úředníků, kteří byli rozděleni do jednotlivých komisí a podkomisí, pod vedením Fillipa Vassalliho, italského právníka a později univerzitního profesora, a Alberta Asquiniho, italského

---

³¹ Přeloženo z italských názvů knih – „Delle persone“, „Dei beni, della proprietà e delle sue modificazioni“ a „Dei modi di acquistare e di trasmettere la proprietà e gli altri diritti sulle cose“.

³² R. D. 16 Marzo 1942, n. 262, in materia di " *Approvazione del testo del Codice Civile*".

³³ SELTENREICH, Radim. *Dějiny evropského kontinentálního práva*. str. 207. Byla zde snaha „zrušit“ soukromé právo s ohledem na fašistickou ideologii, což se ukázalo, že by bylo neschůdné, po opuštění fašismu tak bylo nutné zbavit se nejproblematičtějších výstřelků fašistické ideologie, což byla především ustanovení spojená s korporativním právem.

³⁴ Tento údaj je zejména zajímavý ve vztahu k našemu NOZ, který byl kritizován za vleklou přípravu, ta však trvala sotva polovinu této doby, ovšem práce to byla zjevně tak kvalitní, že přetrvala skoro třičtvrté století.

právnicka, univerzitního profesora a politika, který koordinoval části týkající se obchodního práva.³⁵

Během let byl zákoník několikrát novelizován, a to především, aby vyhověl požadavkům mezinárodního a komunitárního práva. V Itálii dnes panuje obava, že současná podoba občanského zákoníku i přes mnohé novelizace je již zastaralá a neodráží plně dnešní potřeby.

Občanský zákoník se dělí do šesti knih, kterým předchází obecná ustanovení zákona. První z nich je „O osobách a o rodině“³⁶, kterou tvoří články 1 až 455, a týká se právní způsobilosti osob, osobnostních práv, společenských družstev a rodiny. Druhá kniha se jmenuje „O nástupnictví“³⁷, která je tvořena články 456 až 809, a pojednává o nástupnictví na případ smrti (naše dědické právo) a o darovací smlouvě. Třetí kniha nazvaná „O majetku“³⁸(články 810 až 1172) obsahuje oblast vlastnického práva a dalších věcných práv. Čtvrtá kniha „O závazcích“³⁹, kterou tvoří články 1173 až 2059, upravuje obligace a jejich vznik, což je zejména ze smluv a z protiprávního jednání. Kniha pátá „O práci“⁴⁰(články 2060 až 2642), má pro nás zvláštní název, pod kterým se skrývají ujednání o podniku obecně, o samostatně výdělečné činnosti, o práci v zaměstnání, o výdělečné společnosti a o hospodářské soutěži⁴¹. Šestá kniha se nazývá

---

³⁵ Zajímavostí je, že se z velké části zákoník ubránil jeho „pofašistění“, které se tak projevilo jen dílčími rasistickými ustanoveními.

³⁶ „Delle Persone e della Famiglia“

³⁷ „Delle Successioni“ zde je překlad trochu složitější, jelikož je myšlena posloupnost nebo nástupnictví do práv a povinností po někom, ale nejde jen o dědictví (což je další možný překlad slova), ale i o případy, kdy jde o darování.

³⁸ „Della Proprietà“

³⁹ „Delle Obbligazioni“

⁴⁰ „Del Lavoro“

⁴¹ Jistou zajímavostí je pro nás neobvyklé postavení práce v italském právu, jelikož první článek italské ústavy nám říká, že „*Itálie je republika založená na práci*“.

„O ochraně práv“⁴², tu tvoří články 2643 až 2969, a zahrnuje ustanovení o předpisech, důkazech, odpovědnosti dlužníka, předkupním právu a o promlčení.

2.2 Dědické právo

Jelikož jde o velmi podobné úpravy, tak k Pisanelliho zákoníku bude uvedeno pouze to, co bylo jinak oproti dnešní úpravě.

2.2.1 Pisanelliho zákoník

Dědictví je zařazeno v knize třetí v titulu druhém, který se dělí do tří hlav na zákonnou posloupnost (čl. 721 až 758), testamentární posloupnost (čl. 759 až 922) a o společných ustanovení pro posloupnost intestátní a testamentární (čl. 923 až 1049).

Nejpodstatnější rozdíl oproti novější úpravě je postavení nemanželských dětí, které jsou znevýhodněny oproti těm manželským. Jediné děti, které mohou být do jisté míry zrovnoprávněny s manželskými, jsou ty, které se sice narodily nebo byly počaty mimo manželství, ale jejichž rodiče se následně vzali (čl. 194). To však samozřejmě není možné, pokud šlo o osoby, které nemohou uzavřít manželství, tyto děti jsou v nejhorším postavení společně s dětmi, které se narodily mimo manželství jednomu z manželů (čl. 180).

Ustanovení vztahující se k závěti jsou především odlišná právě co do různé pozice dětí. Děti, které rodiče uznali za vlastní a které byly narozeny mimo manželství, označuje zákon jako „děti přirozené“, ty pak mají nárok na polovinu toho, co by jim náleželo jako manželským dětem. Je zde také ponechán velký prostor testovací volnosti zůstavitele, který může volně pořádit až do výše poloviny majetku, pokud má potomky (čl. 805). Zároveň musí být pamatováno na manželku, buď na stejný podíl jako případně dětem (čl. 812), když děti nejsou, pak jde o jednu čtvrtinu (čl. 813 a 814).

Hlava třetí řeší společná ustanovení pro posloupnost zákonnou a testamentární, tedy upravuje oblast vypořádání dědictví, přijetí dědictví s výhradou soupisu a jeho důsledky, odmítnutí dědictví, ležící pozůstalost a správce dědictví.

---

⁴² „Della Tutela dei Diritti“

2.2.2 *Občanský zákoník 1942*

Jak již bylo uvedeno, tak úpravu dědictví nalezneme v druhé knize „O nástupnictví“, kniha samotná se dělí do pěti titulů, kdy první z nich pojednává o obecných ustanoveních, druhý o intestátní posloupnosti (dědici ze zákona jsou příbuzní, manžel a stát), třetí titul o testamentární posloupnosti, čtvrtý o rozdělení dědictví a posledním titulem je darování.⁴³

V úvodu knihy věnované nástupnictví se dovídáme o obecných věcech, jako je okamžik nápadu pozůstalosti, který je dán přijetím dědictví, že tituly pro nápad dědictví je zákon anebo závěť, zároveň je hned v úvodu zákaz dědických smluv. Dozvídáme se i, kdo není hodný toho, aby dědil, což je vlastně vydědění ze zákona a důvody jsou taxativně vyjmenované, příkladem je vražda zůstavitele. Zákon nám i říká, že osoby nastupují právem reprezentace v linii přímé bez omezení po dědici, pokud ten nechce nebo nemůže dědit.

Italské dědické právo upravuje přijetí dědictví s možností vyhrazení soupisu, pro některé skupiny je zde zvláštní úprava, týká se právně nezpůsobilých dědiců, ať je už nezpůsobilost dána nedostatkem věku či tím, že jde o osobu nesvéprávnou. Pravidla pro vyhrazení soupisu a následný postup uspokojování věřitelů je velmi podrobně upraven. Věřitelům zůstavitele je pak dána možnost o zažádání o oddělení majetku zůstavitele od majetku dědice, aby tak zabránili případné možnosti, že by se z dědictví nejprve uspokojili věřitelé dědice.

Dědictví lze přijmout výslovným souhlasem anebo jednáním. Umožňuje dědictví odmítnout či se ho vzdát v něčí prospěch, pokud se však dědic svého dědictví vzdá, tak si k tomu nesmí klást žádné podmínky a na takového dědice se hledí, jako by nebyl k dědictví nikdy povolán. Je ovšem možné odmítnutí dědictví odvolat, pokud „nebylo již přijato jiným povolaným k dědictví“⁴⁴. Právo přijmout dědictví pak dědic má po dobu deseti let, ale reálně k plnému využití tohoto práva nedochází, jelikož je zde

---

⁴³ Povšimněme si, že intestátní posloupnost přechází té testamentární.

⁴⁴ GARDANI, Contursi Lisi. Dell'istituzione di erede e dei legati (Artt. 624-632), In: *Commentario del Codice Civile a cura di Antonio Scialoja e Giuseppe Branca*. Soc. ed. del foro Italiano: Bologna-Roma, 1979. str. 17.

dána možnost požádat soud o stanovení jasného termínu pro přijetí, tohoto práva může využít například odkazovník⁴⁵, pokud by do stanovené doby dědic pozůstalost nepřijal, pak na ni ztrácí nárok (čl. 481). Do přijetí dědictví jde o pozůstalost ležící a je k ní ustanoven správce, kterému pak za správu náleží odměna.

Zákon dále vymezuje specifickou skupinu dědiců, kterým ze zákona má být zachována určitá část pozůstalosti, kterou označuje jako „*legittimari*“, jde o skupinu, kterou bychom my zřejmě označili jako nutní dědici, i když to není úplně přesné. Do této kategorie patří děti, manžel a předci⁴⁶. Dětem je ponechána jedna polovina majetku, pokud jde o dítě jediné, nebo dvě třetiny majetku, pokud jde o dvě a více dětí. Pokud nemá zemřelý děti, pak po něm připadne ze zákona třetina majetku předkům, když nemá děti, ale má manžela, pak předkům připadne čtvrtina. Manžel má nárok na polovinu majetku, když zemřelý nemá děti, pokud má jedno dítě, pak manžel zdědí třetinu, a když má více dětí tak čtvrtinu majetku.⁴⁷ Všimněme si, že část majetku nám vždy zbývá k volné dispozici zůstavitele, ale zároveň je zůstavitel z větší části omezen, co se týče nakládání s majetkem. V této části zákon zároveň řeší možnost tento zákonný podíl převést pomocí odkazu, zákaz ukládání podmínek k zákonnému podílu a také zvlášť upravuje zákonný podíl pro manžela v případě odluky manželů.⁴⁸

Dále se nám poměrně podrobně věnuje část v návaznosti na zákonné podíly způsobu a výši krácení dědictví ze závěti, darování a odkazů, pokud tyto překračují část určenou zákonem. Když k takovému překročení dojde, pak mají být částky poměrně sníženy, k čemuž nutným dědicům slouží žaloba „snižovací“.⁴⁹

Následuje třetí titul věnující se dědění na základě zákona, kam spadají manžel, potomci, předci, příbuzní pobočné linie, ostatní příbuzní a stát. Tento titul se dále dělí

---

⁴⁵ Tamtéž. str. 30.

⁴⁶ Zde došlo ke změně letos v únoru, kdy na tomto vedle manžela, byly děti manželské, ostatní děti a potomci v přímé linii, ale pouze zákonné.

⁴⁷ R. D. 262/1942, artt. 536 – 544.

⁴⁸ R. D. 262/1942, artt. 549 - 551.

⁴⁹ R. D. 262/1942, artt. 553 – 564.

do tří hlav. Nejprve jde o dědění příbuzných, kdy je zde nárok na dědictví dán dle toho, jaké měl zemřelý příbuzné, do této kategorie patří všichni příbuzní, jak v linii přímé, tak v linii pobočné. Prvními v řadě jsou přímí potomci zemřelého, pak se zde dělí dědictví mezi rodiče a sourozence, a poté následují příbuzní od nejbližších po nejvzdálenější. Je jistě zajímavé si povšimnout, že zde nalezneme dva články, které řeší nemanželské děti, a to v kategoriích uznané a neuznané, všechny děti však mají nárok na stejný podíl nehledě na jejich postavení.⁵⁰ Další hlava se zvláště zabývá dědictvím manžela, jeho postavením vedle nároku dětí a sourozenců zemřelého na dědictví, stejně tak se zabývá dědictvím pro domnělého manžela a manžela v odluce.⁵¹ Poslední hlava se v jediném článku věnuje nástupnictví státu, ke kterému dochází pouze, pokud není žádných příbuzných a zemřelý nezanechal závěť (čl. 586).

Třetí titul se věnuje nástupnictví ze závěti, jde o nejrozsáhlejší část druhé knihy a spadají sem právě i odkazy. Nejprve jsou v hlavě první až třetí podmínky, kdo může vůbec testovat, co to testament je a také, kdo je z dědictví vyloučen.⁵² Pak jsou v hlavě čtvrté samotné formy závěti, které se dělí do dvou kategorií a to na závěti běžné⁵³ a zvláštní. Mezi běžné závěti patří závěť ve formě ručně sepsané neboli holografní závěti nebo notářského zápisu, které pak mohou být veřejné⁵⁴ a tajné⁵⁵. Zvláštní závěti je možné pořizovat v případech přímého ohrožení života, jako je výskyt v oblasti, která je izolována kvůli nákaze či kde došlo k nějaké katastrofě, hrozí potopení lodi nebo pád letadla anebo jde o osobu vojenskou či podobnou.⁵⁶ Najdeme zde i dobu platnosti takové

---

⁵⁰ R. D. 262/1942, artt. 566 – 580.

⁵¹ R. D. 262/1942, artt. 581 – 585.

⁵² R. D. 262/1942, artt. 587 – 599.

⁵³ R. D. 262/1942, artt. 601 – 608.

⁵⁴ Jedná se o závěť sepsanou u notáře v přítomnosti minimálně dvou svědků, maximálně čtyř svědků, pokud zůstavitel neumí číst.

⁵⁵ Jde do jisté míry o alografní závěť, tedy o závěť, kterou nese-psal zůstavitel celou anebo z části ručně a sám, nebo kterou sepsal za pomoci jiných mechanických prostředků, takto závěť nemůže pořádit ten, kdo neumí psát.

⁵⁶ U nás pod pojmem privilegované závěti.

závěti a její případnou neplatnost.⁵⁷ Následuje ještě krátká část, která nám říká, jak se testamenty zveřejňují, tedy buď oznámí notář, že je u něj závěť uložena nebo osoba třetí, u které se závěť nachází.⁵⁸

Navazuje hlava pátá, která se z velké části věnuje odkazům a tudíž je jí vyhrazena celá podkapitola níže, postupně se věnuje společným obecným ustanovením pro dědictví a odkaz, podmínkám a stanovení času, samotným odkazům, právu přírůstku a odvolání dědictví i odkazu. Hlava šestá se věnuje nástupnictví, které zde známe běžné a svěřenské, kdy dědic nebo odkazovník je pouhým správcem majetku, který může požívat.⁵⁹ Poslední hlava třetího titulu se věnuje správci dědictví, který může být jmenován zůstavitelem anebo je určen soudem. Správcem může být i jeden z dědiců či odkazovníků a náleží mu za to z dědictví odměna.⁶⁰

Posledním titulem vztahující se k dědictví je část věnující se jeho vypořádání. Je zde například umožněno, aby zůstavitel určil, že k rozdělení pozůstalosti nemá dojít, dokud nejmladší z dědiců nedospěje (čl. 713). Stejně tak odložit rozdělení dědictví může soud na návrh jednoho ze spoludědiců až o pět let (čl. 717). Nalezneme zde problematiku prodeje movitých i nemovitých věcí, zajištění zákonných podílů, uhrazení dluhů, možnost zrušení rozdělování v důsledku špatných úmyslů.⁶¹ Také je zde úplně nakonec přidaná rodinná smlouva, která řeší problematiku rozdělení rodinného podniku.⁶²

Naprosto zřejmě by se jednotlivá ustanovení dala rozebírat samostatně do větších podrobností, ovšem v této práci na to není prostor, jedná se tak alespoň o nástin systematiky a obsahu současného dědického práva v Itálii.

---

⁵⁷ R. D. 262/1942, artt. 609 – 619.

⁵⁸ R. D. 262/1942, artt. 620 – 623.

⁵⁹ R. D. 262/1942, artt. 692 – 699.

⁶⁰ R. D. 262/1942, artt. 700 – 712.

⁶¹ R. D. 262/1942, artt. 713 – 768.

⁶² R. D. 262/1942, artt. 768 *bis* – 768 *octies*.

2.3 Institut odkazu v letech 1865 až 1942

Bonillini považoval Pisanelliho zákoník za střízlivější, co se týče odkazu, například v tom, že nebylo jasné, zda lze dle této úpravy odkázat smlouvu či obecně jakýkoliv druh závazku.⁶³ Doktrína se pak dle Bonilliniho v takovýchto oblastech uchyluje k rozlišování mezi odkazy, které jsou legislativou zmiňovány a mezi odkazy, které „naš zákoník neuvažoval“.⁶⁴ Zřejmě tak naráží na atypické odkazy.

Institut odkazu se nachází v páté části hlavy druhé o dědictví (čl. 827 až 894). Co do členění části týkající se odkazu, je Pisanelliho zákoník shodný se zákoníkem z roku 1942, tedy je rozdělen na pět částí, které se postupně zabývají věcmi a osobami, které se vztahují k nástupnictví ze závěti, určením podmínek a času, následky odkazu a jejich vyplácení, právem přírůstku a nakonec odvoláním a neplatností ze závěti. Většina zákoníku je shodná i se zákoníkem z roku 1942, většinou jde jen o drobné rozdíly v členění či užití staršího pojmosloví⁶⁵, některá ustanovení byla přejata doslovně⁶⁶, tudíž i v této části budou zmíněny pouze podstatné rozdíly.

Pisanelliho zákoník nám přímo v článku 840 říká, že odkaz druhově určených věcí je platný, i pokud se tyto nenacházejí v pozůstalosti, ale pouze za podmínky, že jde o věci movité.⁶⁷ Ustanovení týkající se odkazu v určitém místě se vztahuje pouze na věci, které se tam nachází v okamžiku smrti zůstavitele (čl. 841). Odkaz výživného je určen jako strava, ošacení, bydlení a další nutné věci pro život odkazovníka, výživné se má přizpůsobit jeho potřebám (čl. 846).

---

⁶³ BONILINI, Giovanni. *Autonomia testamentaria e legato: i legati così detti atipici*. Milano: Giuffrè, 1990. ISBN 88-140-2346-8. str. 40.

⁶⁴ BONILINI. *Autonomia testamentaria e legato*. str. 42.

⁶⁵ Z jazykového hlediska je zajímavé, že text Pisanelliho zákoníku používá jednodušší jazyk, co do terminologie, tak větných konstrukcí a je tedy jednodušší pochopit jeho obsah, zřejmě to souvisí s tím, že byl obecný italský jazyk vytvořen po Sjednocení uměle a tudíž v počátcích nebyl natolik rozvinutý.

⁶⁶ Podobně jako tomu bylo u nás mezi ABGB a osnovou.

⁶⁷ To sice platí i pro zákoník z roku 1942, ale nenajdeme to v textu zákona, ale pouze v komentáři k tomuto zákoníku (viz. níže).

Jako podmínku pro vyživovací odkaz (resp. periodicky se opakující plnění odkazu) či dědictví lze určit, že osoba musí být ovdovělá, ale takto to může být stanoveno pouze mezi manželi (čl. 850).

Pisanelliho zákoník stanovuje v článku 867, že doba, ke které se vztahuje nárok na opakující se odkaz, počíná běžet okamžikem zůstavitelovi smrti a odkazovník má nárok na vyplacení celé této částky, i pokud teprve dané období začalo.

2.4 Institut odkazu od roku 1942 dodnes

Institut odkazu můžeme dle Capozziho pozitivně vymezit takto: „odkaz je právní úkon na případ smrti s účinky atribučními (u věcných práv či pohledávek) nebo zrušujícími, jehož rozsah je omezen na jednotlivá výslovně předpokládaná práva“⁶⁸. Dle Bonilinoho negativního vymezení je to „jakýkoliv přechod majetku v pořizení na případ smrti, který není universální“⁶⁹. Odkaz zakládá dvě práva, a to právo vlastnické a právo, jaké má věřitel proti dlužníkovi.⁷⁰

Pokud jde o srovnání dědictví a odkazu, pak se na něj lze podívat z několika pohledů. Vztah k posloupnosti je takový, že dědic, na rozdíl od odkazovníka, je univerzálním právním nástupcem po zůstaviteli. Odkazovník je zpravidla, ne však nutně, nástupcem z konkrétního titulu. Pokud jde o poměr, v jakém nastupují k majetku, pak dědictví se týká celého majetku zemřelého nebo jeho části (až na výjimky, jakými jsou vztahy či práva, která smrtí zůstavitele zanikají, jelikož byla těsně spojená se zůstavitelovou osobou), zatímco odkaz zahrnuje jen jednu nebo i více věcí z celé pozůstalosti. Co se týče právních důsledků, pak základní rozdíl zahrnuje odpovědnost za dluhy. Za dluhy je totiž zodpovědný jen dědic nikoliv odkazovník. Jiné odlišnosti zahrnují způsob nabývání (dědictví vyžaduje přijetí (čl. 470), odkaz nabýváte *ipso iure* (čl. 649)), držení (nástupce pokračuje v držení po zemřelém (čl. 1146, odst. 1),

---

⁶⁸ CAPOZZI, Guido. *Successioni e donazioni. Tomo II.*, ed. 3, Milano: Giuffrè editore, 2009. ISBN: 88-14-14857-0. str. 1106.

⁶⁹ BONILINI, Giovanni. *Dei legati*. 2. ed., Milano: Giuffrè, 2006. ISBN 88-141-2404-3. str. 34.

⁷⁰ GARDANI. *Dell'istituzione di erede e dei legati*. str. 22.

odkazovník začíná nově držbu (čl. 1146, odst. 2)), čas (univerzální sukcese není na rozdíl od odkazu vázaná časem (čl. 637)).⁷¹

Odkaz je autonomní institut k nabývání majetku, na rozdíl od římského práva již není podřízený *heredis institutio* a následnému přijetí dědictví ze strany dědice, znamená to, že i když dědic odmítne dědictví, tak odkaz i tak přechází na odkazovníka (čl. 521, odst. 2).⁷²

Pokud jde o formální náležitosti odkazu, pak se na něj vztahují stejné podmínky jako pro závěť, tedy především způsobilost zůstavitele a vážnost a svoboda projevu. Již není potřeba specifická formulace, jako tomu bylo v římském právu. Odkaz může být zřízen i v dopise, pokud dodrží výše uvedené náležitosti a dá se považovat za holografní závěť, z dopisu však musí plynout, že jde o vážně myšlené pořízení na případ smrti.⁷³

2.4.1 Systematické zařazení odkazu

Úprava odkazu je zařazena do titulu o testamentární posloupnosti, která je rozdělena dále do hlav a oddílů, kde jsou nejprve obecná ustanovení, druhy závětí, odkazy, náhradnictví a správci závěti. Hlava věnovaná odkazům se pak dělí do pěti oddílů, kde jsou nejprve ustanovení týkající se dědice i odkazovníka, podmínky a ustanovení času, pak jsou samotná ustanovení o odkazech a následuje je právo přírůstku a odvolání závětních ustanovení.⁷⁴

2.4.2 Obecná ustanovení, podmínky a ustanovení času

V obecných ustanoveních se dozvídáme, jaké jsou následky násilí, dolu či omylu (čl. 624), kdy jde o relativní neplatnost závěti, pak také řeší ustanovení, kdy je omyl v označení osoby či předmětu (čl. 625) jako platné, pokud se dá osoba či předmět určit. Dále jsou nulitní takové nařízení na případ smrti, které zůstavitel zřídil z motivů

---

⁷¹ CAPOZZI, Guido. Successioni e donazioni. str. 1106-1107.

⁷²Tamtéž. str. 1108.

⁷³ GARDANI. Dell'istituzione di erede e dei legati. str. 45 – 46.

⁷⁴ Celkově je tato hlava tvořena 53 články a samotný oddíl věnující se odkazu je tvořen 25 články.

odporujících zákonu (čl. 626) a stejně tak ty ustanovení, která se týkají nejisté osoby (čl. 628).

Dále je zde několik ustanovení, které řeší nařízení pro případ smrti dle osob, kterým byly určeny a jichž se týkají zvláštní podmínky určené v těchto ustanoveních, jsou jimi osoba důvěrníka (kdy jde o osobu jen zdánlivě obdařenou, čl. 627), osoba (čl. 629), osoby chudé a jim podobné (čl. 630). Ustanovení článku 631, které nechává uvážení na třetí osobě, nám říká, že záleží na tom, o čem by tato třetí osoba měla rozhodnout, nelze třetí osobě dát k uvážení určení dědice, odkazovníka či části pozůstalosti, pokud by tato osoba tak měla určit zcela sama (pokud by jen měla vybrat z více možností, pak je ustanovení v pořádku), pak by bylo ustanovení nulitní. Také je nulitní takové ustanovení, které by nechalo na pouhém uvážení obtíženého či třetí osoby určit předmět či množství odkazu (čl. 632).

Pokud se týká možných podmínek, tak ty mohou být odkládající nebo rozvazující (čl. 633)⁷⁵. Zákon nepřipouští takové podmínky, které jsou nemožné, nezákonné či proti dobrým mravům (čl. 634), stejně tak je nulitní i reciproční podmínka (čl. 635) či podmínka sňatku (čl. 636). Ustanovení, která nařizují něco neudělat nebo nedat se považují za podmínky rozvazující (čl. 638), v takovém případě by měla být určena záruka (čl. 639). Odkazovník může žádat záruku v případě, že se jedná o podmínku odkládající nebo na čas, který má teprve nastat (čl. 640).⁷⁶

Další tři články se věnují správě takto podmíněných ustanovení a následkům, které nastanou, když odkazovník nesplní odkládající podmínku, tedy je řešeno, komu tento odkaz má připadnout, buď se počítá s náhradníkem, přírůstkem podílu jiným odkazovníkům či pokud tu nikdo takový není, pak jde za zákonnými dědici (čl. 642). Článek 643 se specificky věnuje správě odkazu či dědictví, které bylo ustaveno ještě nepočatému potomku od konkrétně určené osoby.

---

⁷⁵ R. D. 262/1942, artt. 633. „**Podmínka odkládací a rozvazovací.** Ustanovení z univerzálního či konkrétního titulu mohou být vázány podmínkou odkládací či rozvazovací.“

⁷⁶ Zárukou pro dědice v případě rozvazující podmínky se zabývá článek 641.

2.4.3 Nabytí odkazu

„Odkazovník nabyvá odkaz bez nutnosti přijetí, ale může jej odmítnout. Pokud je odkazem určitá věc nebo právo zůstavitele, pak vlastnictví přechází okamžikem smrti zůstavitele. Odkazovník si ale musí odkázanou věc od obtíženého vyžádat, a to i kdyby ho toho zůstavitel výslovně zprostil.“⁷⁷ Právě přímé nabytí odkazu po smrti zůstavitele je jedním ze tří nejzákladnějších znaků odkazu, těmi dalšími jsou přisouzení poměrně ziskového postavení a nemožnost rozšíření nápadu (ve významu, že pokud není aplikováno pravidlo přírůstku v případě spoluodkazovníků, tak není možné, aby odkazovník ze svého titulu získal víc, než zamýšlel zůstavitel).⁷⁸

Dle následujícího článku může kdokoli, kdo na tom má zájem, požádat soudní autoritu, aby stanovila přesný termín, do kterého se musí odkazovník rozhodnout, zda odkaz odmítá, pokud se do stanoveného termínu nijak nevyjádří, pak právo k odmítnutí odkazu ztrácí (čl. 650). Není totiž možné, aby když se odkazovník nevyjádří, zda chce odkaz odmítnout, předpokládat, že tak učinit chce, jelikož odkaz nabývá *ipso iure*, jeho mlčení ho tedy nemůže připravit o vlastnické právo k odkazu.⁷⁹

2.4.4 Odkaz věci obtíženého a třetí osoby

Pokud zůstavitel odkáže odkazovníku věc, která patří obtíženému nebo třetí osobě, pak je odkaz nulitní, když je však ze závěti či jiného písemného projevu zřejmé, že o tom zůstavitel věděl, pak je tento odkaz platný a obtížený má povinnost takovou věc obstarat a převést na odkazovníka, ale může odkazovníku pouze vyplatit hodnotu věci v případě, kdy bez zavinění obtíženého nelze věc získat⁸⁰. Kdyby šlo o věc, která v době sepsání závěti patřila obtíženému nebo osobě třetí, ale v době smrti zůstavitele

---

⁷⁷ Překlad článku 649 o nabytí odkazu R. D. 262/1942.

⁷⁸ LOPS, Francesco Paolo. Il Legato. In: *Successioni e Donazioni a cura di Pietro Rescigno. Vol. I.* Padova: Cedam, 1994. str. 992.

⁷⁹ GARDANI. Dell'istituzione di erede e dei legati. str. 38.

⁸⁰ Tamtéž. str. 46.

by se nalézala v jeho vlastnictví, pak jde o platný odkaz (čl. 651). Toto ustanovení zakládá odkazovníku věcné právo k věci cizí.⁸¹

Pokud zůstavitel odkáže věc, ke které mu náleží jen určité právo anebo určitý podíl, pak se odkaz týká pouze tohoto práva či podílu, pokud není z vůle zůstavitele zřejmé, že se jedná o odkaz celé věci, potom se postupuje dle ustanovení uvedeného výše tj. 651 (čl. 652).

2.4.5 Odkaz věci druhově určené

Platný je odkaz předmětu určeného druhově a to i v případě, že žádný takový předmět nebyl ve vlastnictví zůstavitele v době jeho zřízení a ani se žádný nenašel v době smrti zůstavitele (čl. 653). Z komentáře však vyplývá, že pokud by byl takto zřízen odkaz k nemovitosti, pak je nutné, aby se nemovitost určená druhově nacházela v pozůstalosti (nelze ji tedy pro odkazovníka pořídit).⁸²

Odkaz věci, která se nenalézá v pozůstalosti, a to jak konkrétně určené, tak druhově určené, je neúčinný, pokud se věc v pozůstalosti nenalézá v okamžiku smrti zůstavitele. Kdyby se tam věc nalézala, ale v menším množství než jaké stanovil zůstavitel, pak se odkaz uplatní na nalezené množství (čl. 654). Z vůle zůstavitele však může vyplývat, že bude tato věc pro odkazovníka opatřena.

V případě, kdy zůstavitel nepověřil výběrem druhově určené věci odkazovníka nebo osobu třetí, má výběr provést obtížený. Ten má vybrat věc střední kvality, ale nesmí být pověřen opatřením další takovéto věci, pokud se věc v dědictví nalézá pouze jednou (odkazovník se spokojí s touto věcí), to ovšem neplatí, když ze zůstavitelovy vůle vyplývá něco jiného. Když je výběr ponechán třetí osobě nebo odkazovníku, pak mají vybrat věc střední kvality, pokud však jde o výběr věci odkazovníkem a to z věcí, které se nalézají v pozůstalosti, pak může zvolit i věc nejlepší (čl. 664).

---

⁸¹ GARDANI. Dell'istituzione di erede e dei legati. str. 48.

⁸² Tamtéž. str. 58.

Pokud odkazovník či obtížený nemohou provést volbu, pak toto právo připadá jejich dědicům, provedený výběr se už ale nedá změnit, obojí platí pro odkaz určený druhově i alternativně (čl. 666).

2.4.6 Další druhy odkazu

Zůstavitel může určit, že předmět odkazu se nalézá na určitém místě, takový odkaz je účinný pouze tehdy, pokud takový předmět nalezneme v daném místě, odkaz je také účinný pro celek, pokud v době smrti zůstavitele odkázaný předmět nebo předměty nebyly v místě nebo tam nebyly všechny, jelikož byly dočasně přemístěny z obvyklého místa (čl. 655). Toto ustanovení má dle komentáře sloužit k vymezení předmětu či předmětů odkazu, jelikož není možné určit předměty abstraktně, ale musí být ze závěti odvoditelné, o jaké předměty má jít. Je zde také důležité rozlišit, zdali šlo opravdu jen o dočasné přemístění či šlo o záměr tuto věc vyloučit z odkazu.⁸³ Zůstavitel to však může zformulovat tak, že se opravdu bude odkaz týkat jen předmětů nalezených v místě v okamžiku jeho smrti, bez ohledu na to, zda do určeného místa běžně patří i další předměty.⁸⁴

Odkaz věci odkazovníka je nulitní, pokud je v momentě zahájení nástupnictví po zemřelém⁸⁵ věci odkazovníka, toto je však platné, pokud sice v době sepsání závěti patřila věc odkazovníku, ale v momentě nástupnictví již patří zůstaviteli, obtíženému, či osobě třetí, pokud vyplývá z posledního pořízení, že s takovou situací zůstavitel počítal (čl. 656).

Odkaz věci nabyté odkazovníkem bezplatně či za úplatu od zůstavitele je bez účinku, stejně tak tomu je i v případě, že odkazovník věc bezplatně nabude od obtíženého či osoby třetí. Kdyby však odkazovník věc nabyl od osoby třetí či obtíženého za úplatu, pak má právo na uhrazení této ceny (čl. 657), pokud by však za

---

⁸³ Můžeme si zde představit například jako určení místa domácí knihovnu, ze které zůstavitel příležitostně půjčuje dalším osobám knihy.

⁸⁴ GARDANI. Dell'istituzione di erede e dei legati. str. 67 – 68.

⁸⁵ R. D. 262/1942, artt. 456 nám v prvním ustanovení o dědictví „*Zahájení nástupnictví*“, říká že: „*Nástupnictví se zahájí v momentě úmrtí v místě posledního trvalého pobytu zemřelého.*“

předmět zaplatil odkazovník cenu vyšší než je cena běžná, pak mu náleží jen tato běžná cena.⁸⁶

Odkaz pohledávky či odpuštění dluhu je platný pouze, pokud je pohledávka či dluh platný v době smrti zůstavitele. Dědic má pak pouze vydat odkazovníku listiny k odkazované pohledávce, která se nachází u zůstavitele (čl. 658).

Na odkaz ve prospěch věřitele, kdy není zmíněn dluh, se nehledí jako na způsob uhrazení dluhu (čl. 659), tedy je věřiteli vyplacen odkaz a dluh dále trvá. Takto se pravidlo uplatní, pokud dluh nebude vůbec zmíněn v celé závěti, nemusí tedy být přímo vztažen k odkazu.⁸⁷

Pokud zůstavitel zřídí někomu odkaz ve formě výživného, pak se má takový odkaz řídit ustanovením o „Vyměření výživného“ v knize první článku 438 (čl. 660).

Odkaz ve prospěch jednoho ze spoludědiců a na účet celého dědictví se považuje za odkaz v celé výši.⁸⁸ Je možno ustanovit přednostní odkaz, i když je zde jediný dědic, ten se pak projeví v případě, kdy by dědic dědictví jako takové odmítl anebo pokud by ho nenabyl z jiného důvodu, jde o možnost zajištění, že určitý předmět případně dané osobě.⁸⁹ Břemeno splnění odkazu pak může viset, jak na všech dědicích, tak na jednom nebo více odkazovnicích. Obtížení jsou zatíženi odkazem v poměru svých podílů, pokud zůstavitel nestanovil jinak (čl. 662). Pokud však zůstavitel určí, že převést odkaz má konkrétní dědic, pak je tímto dědic vázán a musí naplnit zůstavitelovu vůli. Kdyby zůstavitel odkázal věc z vlastnictví jednoho ze spoludědiců, pak mu jsou ostatní dědici povinni poměrně nahradit tuto věc ze svých podílů a to buď v penězích anebo prostřednictvím předmětu z dědictví, není-li zřejmá jiná vůle zůstavitele (čl. 663).

Při alternativním výběru odkázané věci je výběr ponechán obtíženému, pokud odkazovník výslovně neurčil odkazovníka či osobu třetí (čl. 665).

---

⁸⁶ BONILINI. *Dei legati*. str. 312.

⁸⁷ GARDANI. *Dell'istituzione di erede e dei legati*. str. 84.

⁸⁸ R. D. 262/1942, artt. 661. jde o ustanovení pojmenované jako „Prelegát“, tedy přednostní odkaz.

⁸⁹ GARDANI. *Dell'istituzione di erede e dei legati*. str. 90.

Odkázaná věc s veškerým příslušenstvím má být předána odkazovníkovi ve stavu, v jakém se nacházela v okamžiku úmrtí zůstavitele. Pokud je takto odkázaný pozemek, tak se převádí v té míře, v jaké existoval v době pořízení závěti, s odkazem přechází však i to, co k pozemku přibylo, pokud to tvoří nedílný celek odkazu (čl. 667).

Odkaz, který je zatížen nějakým břemenem, jako je služebnost či poplatek, pak přechází na odkazovníka i s tímto břemenem. Pokud by však byl odkaz zatížen nějakým druhem splátek či jiným dluhem, pak je toto povinen uhradit dědic, není-li zřejmá jiná vůle zůstavitele (čl. 668), tato situace nastává, pouze pokud jde o dluh či splátku, která byla splatná v okamžiku smrti zůstavitele, vychází se tak z toho, že dluhy resp. závazky mají přecházet na dědice a nikoliv na odkazovníka. Toto pravidlo se ovšem neuplatní pro pozdější dluhy, za ně už zodpovídá nový majitel, tedy dlužník.⁹⁰

Když je odkázán plodonosný předmět, pak užitky z něj náleží odkazovníku od okamžiku smrti zůstavitele, pokud by ale šlo o předmět obtíženého či osoby třetí, pak plody z takového odkazu přechází až určením soudu či dle vůle zůstavitele (čl. 669).

Lze odkázat i sumu či zastupitelné věci, které budou vypláceny v pravidelných intervalech, kdy nárok na první splátku nastává smrtí zůstavitele, ta je splatná kdykoliv v průběhu daného období a to i když je odkazovník naživu jen na počátku daného období. Povinnost poskytnout tuto splátku však nastává až po uplynutí daného období. Pokud by však šlo o výplatu dávek výživného, pak je možné splátku požadovat na začátku období (čl. 670).

Odkazovník je vázán odkazem či jiným břemenem mu uloženým v mezích hodnoty odkazu (čl. 671), pokud by však obtížený odkazovník již splnil pododkaz a až následně zjistil, že odkaz, který obdržel, má nižší hodnotu než ten, který splnil, pak má nárok na užití žaloby na vrácení.⁹¹ Náklady vázané na splnění odkazu jdou k tíži

---

⁹⁰ GARDANI. Dell'istituzione di erede e dei legati. str. 136 – 137.

⁹¹ Tamtéž. str. 150.

obtíženého (čl. 672).⁹² Odkaz není účinný, pokud byla věc nenávratně ztracená za života zůstavitele. Závazek obtíženého zaniká po smrti zůstavitele, pokud se jeho splnění stalo bez zavinění obtíženého nemožným (čl. 673).

2.4.7 Přírůstek a odvolání odkazu

Pokud jeden či více ze spoluodkazovníků odmítne svůj podíl, pak tento podíl přirůstá poměrně k podílům ostatních odkazovníků, s výjimkou případů, kdy je jiná vůle zůstavitele či do uvolněného podílu nastoupí někdo další na základě „reprezentačního práva“⁹³(čl. 675). V případě kdy takto odkazovníci nastoupí do podílu po jiném odkazovníku, tak zároveň nastoupí i do závazků s tímto podílem spojených (čl. 676). Kdyby se právo přírůstku neuplatnilo, pak by podíl připadl obtíženému (čl. 677). Pokud náleží více odkazovníkům odkaz požívací a uplatňuje se mezi nimi právo přírůstku, pak se toto uplatní, i když jeden z odkazovníků přestane požívat svého práva. V případě, že se pravidla přírůstku mezi odkazovníky neuplatňuje, pak požívací právo připadne k majetku obtíženého (čl. 678).

Na odkaz se hledí jako na odvolaný, když zůstavitel odkázanou věc či její část za života prodá nebo jinak zcizí, a to i když ji zase nabude zpět do vlastnictví nebo se ukáže, že šlo o zcizení neplatné. Stejně tak se hledí i na věc, kterou majitel přetvořil tak, že ztratila svoji původní formu i pojmenování. Jsou však připuštěny důkazy o jiné vůli zůstavitele (čl. 686). Obecně pak odkaz závisí na platnosti závěti, kterou je zřízen.

2.4.8 Odkaz *ex lege*

Jistou zajímavostí je v italském právu odkaz *ex lege*, tedy ze zákona, nejde o úplně přesný termín, přesněji by se tento institut měl označovat jako „zákonná posloupnost z konkrétního titulu“.

---

⁹² Takovými náklady mohou být například náklady na zápis odkazovníka do katastru nemovitostí, či najmutí odborníka, který má určit velikost pozemku splňující podíl určený odkazovníku, musí tedy jít o náklady přímo spojené s předáním odkazu.

⁹³ Jedná se o institut náhradnictví na základě článků 467 až 469, kdy do nástupnictví na základě závěti či odkazu vstupují potomci obmyšleného a to včetně adoptovaných potomků, v případě že obmyšlený nemůže nebo nechce dědictví či odkaz přijmout.

Je zřejmě na místě tento pojem více přiblížit, jelikož jde o institut, které naše právo nezná a zdá se, že by ani existovat neměl, což je dáno zřejmě i historickým chápáním odkazu, kdy jde o institut umožňující zanechat určitou věc dané osobě, což je způsob, jak odkaz chápeme celá staletí. Je tedy na místě se pozastavit nad tím, jak může zákon pamatovat na nějakou osobu konkrétní věci či právem. Jde zde samozřejmě právě o konkrétní práva, kterými zákon pamatuje na konkrétní osoby. Italský právník Daniele Minussi se nás k této problematice ptá, zda bychom se stejně zamýšleli i nad tím, zda dědice ze zákona máme označovat jinak než dědice ze závěti, v obou případech jde přece o to, že dědic zdědí celou pozůstalost nebo její část, ale již neřešíme z jakého titulu, proč by tomu tedy u odkazu mělo být jinak.⁹⁴

Je potřeba zároveň říct, že tento odkaz se týká pouze manžela a to na základě druhého odstavce článku 540, který se týká zákonného podílu pro manžela, kdy mu je tímto způsobem zajištěno užívání movitých věcí a právo bydlení v rodinné rezidenci.

2.4.9 Atypické odkazy

Nakonec je potřeba zmínit i poslední druh odkazů, který je zcela atypický a v ustanovení o odkazech bychom ho hledali marně, podobně jako odkaz *ex lege*, ale spíš ještě obtížněji. Odkazy atypické jsou totiž dovozeny od principu soukromé autonomie, kterou nalezneme v článku 1322. Již jeho číslo nám napovídá, že jde o ustanovení mimo dědické právo. Jedná se o ustanovení o smlouvách, které nám říká, že můžeme uzavírat i smlouvy nepojmenované a druhý odstavec dokonce stranám umožňuje uzavřít takové smlouvy, které byly „navrženy tak, aby bylo dosaženo zájmu hodného ochrany“. Znamená to, že vedle typických odkazů, které předvídal zákonodárce, může zůstavitel v závěti i ustanovit odkazy, které zákonodárce nepředpokládal, a které jsou výsledkem vlastní volby zůstavitele, tedy odkazy atypické.⁹⁵ Může takto být obtíženému nařízeno, aby uzavřel smlouvu s třetí stranou ve prospěch odkazovníka.⁹⁶

---

⁹⁴ MINUSSI, Daniele. I legati ex lege. In: *WikiJus* [online]. [cit. 2014-05-28]. Dostupné z: http://www.e-glossa.it/wiki/i_legati_ex_lege.aspx

⁹⁵ CAPOZZI. *Successioni e donazioni*. str.1135 – 1137.

⁹⁶ BONILINI. *Autonomia testamentaria e legato*. str. 109.

3 Institut odkazu v českém dědickém právu

Do kodifikace dědického práva v ABGB existovalo jen málo pravidel dědění a jen pramálo byly akceptovány instituty římskoprávní. Silné právo měl panovník v podobě odúmrti, kdy si vyhrazoval právo ke statkům, jejichž držitel zemřel bez potomků nebo jejich dědický nárok nebyl uznán. Je třeba říct, že do vydání Statut Konráda Oty byly vyloučeny z dědění i dcery a manželka. Práva odúmrti se vzdal pro Čechy král Vladislav II. v roce 1497. Za dob, kdy neexistovala pravidla pro dědění majetku, se vyvinuly různé instituty, které měly obejít nemožnost odkazovat majetek v případě smrti.

Nejdále byla právní úprava ve středověkých městech, kde rychleji došlo k akceptaci římského práva a byl zde znám kšaft (závěť) v podobě jak písemné, tak i ústní, ovšem z řadou omezení.⁹⁷

3.1 Institut odkazu v ABGB

ABGB je zkratka německého názvu Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie, v češtině je pro tento zákoník kromě zmíněné zkratky zažité pojmenování Všeobecný zákoník občanský. Tento zákoník má bezesporu obrovský význam pro celé naše soukromé právo, jelikož byl převzatý i do práva První republiky a některé jeho části byly zachovány až do jeho úplného zrušení v roce 1965, což znamená, že částečně platil i po nástupu komunismu. ABGB vstoupil v platnost 1. června 1811 a byl vyhlášen patentem císaře Františka I. č. 946/1811 JGS, účinnosti nabyl k 1. lednu 1812 a to ve všech zemích rakouského císařství kromě zemí Koruny uherské (což znamenalo, že po první světové válce platila na Slovensku jiná právní úprava než v Čechách, na Moravě a ve Slezsku).

Šlo o úpravu velice komplexní, která vycházela nejen z římského práva, ale zohledňoval především koncepci práva přirozeného. To, že šlo o velice moderní a komplexně pojatý zákoník, dokládá i fakt, že ABGB je stále platným občanským zákoníkem v Rakousku a byla to i jedna z předloh pro náš nový občanský zákoník.

---

⁹⁷ SCHELLEOVÁ, I. a SCHELLE, K. *Dědictví a dědické právo*. Praha: Computer Press. 2001. str. 94.

Na druhou stranu se již počátkem 20. století ukazovalo, že některá odvětví se výrazně posunula a sto let stará úprava na tyto změny není schopná reagovat. Objevila se diskuze, zda by neměla proběhnout rekodifikace, zvláště s přihlédnutím k německému BGB, který se stal účinným k 1. lednu 1900. K rekodifikaci nedošlo, ale ještě za První světové války byly přijaty celkem tři novely v letech 1914-1916. Postupně se ve 20. století roztříštila úprava soukromého práva do dílčích zákonů, takže jde o právní úpravu nekonzistentní, kdy se dá pochybovat, jestli i nadále plní ABGB funkci kodifikace. Také se již od počátku 20. století snažila občanskoprávní věda na ABGB uplatňovat interpretaci v pandektním smyslu, tedy že je používána systematika německého BGB, což je dnes již samozřejmou součástí výuky občanského práva v Rakousku. Není bez zajímavosti, že kromě věcných práv je to právě právo dědické, jež se osvědčilo jako stabilní právní odvětví.⁹⁸

3.1.1 Dědické právo v ABGB

Všeobecný zákoník občanský je členěn do čtyř částí: Úvodu (§ 1-14), Dílu prvního: O právu osobním (§ 15-284), Dílu druhého: O právu k věcem (§ 285-1341) a Dílu třetího: O ustanoveních společných pro práva osobní a práva věcná (§ 1342-1502). Dědické právo najdeme v dílu druhém o právu k věcem, kde ho upravují hlavy osm až šestnáct tedy § 531-858. Z rozsahu dědického práva v ABGB vidíme, že šlo o úpravu velice podrobnou.

Hlava osmá nám obecně definuje dědictví a dědické právo, hlava devátá pojednává o právu testamentárním, hlava desátá o náhradních dědicích a svěřenectví, jedenáctá hlava nám definuje podmínky odkazu, následující hlava umožňuje zůstaviteli své nařízení omezit výjimkou, na čas, příkazem nebo projevem úmyslu, tato hlava také upravuje omezení poslední vůle. Třináctá hlava nám upravuje zákonnou dědickou posloupnost, kde jsou určeny čtyři dědické třídy. Čtrnáctá hlava se z dnešního pohledu týká nepominutelných dědiců, tedy je o povinném dílu a započtení do povinného dílu. Patnáctá hlava se jmenuje „O ujmutí se dědictví“ a stanovuje, že odevzdání pozůstalosti

---

⁹⁸DVOŘÁK, J. a MALÝ, K. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-807-3577-537. str. 46-47.

se projednává u soudu. Poslední hlava, která se věnuje dědickému právu, pojednává o společenství vlastnictví (společenství několika osob, které spolu získaly pozůstalost) a o jiných věcných právech.⁹⁹

ABGB nám také definuje rozdíl mezi dědictvím a odkazem v §535 „*Bylo-li na někoho pamatováno nikoli takovým poměrným dílem celé pozůstalosti; nýbrž jen jednotlivou věcí; jednou nebo více věcmi určitého druhu; částkou peněžní; nebo nějakým právem; nazývá se to, čím na něho bylo pamatováno, odkazem (legátem), i kdyby to podle hodnoty bylo největší částí pozůstalosti, a ten, komu to bylo zůstaveno, nebude posuzován jako dědic, nýbrž jako odkazovník (legatář).*“¹⁰⁰

3.1.2 Obecně o odkazu

Pokud bychom chtěli definovat odkaz v pojetí rakouského práva, pak bychom mohli použít definici, kterou užil ve své učebnici Jan Krčmář: „*Odkazem nazýváme přímé poskytnutí prospěchu majetkového posledním pořizáním (na případ smrti), pokud nejde o povolání k posloupnosti univerzální.*“¹⁰¹

Aby šlo o platný odkaz, tak musí být způsobilý jak zůstavitel, tak odkazovník a musí tak být učiněno platnou závětí.¹⁰² Dále nám § 648 říká, že u odkazů může být osobou obmyšlenou i dědic, vzhledem k tomuto odkazu se na něj hledí jako na odkazovníka, komentář nám k ustanovení říká, že je možné, že jen proto, že má spoludědic dostat z pozůstalosti určitou věc, ale že může jít jen o určitý způsob rozdělení pozůstalosti, v takovém případě by o odkaz nešlo¹⁰³. Pokud jde o to, komu

---

⁹⁹ DVOŘÁK. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. str. 492–493.

¹⁰⁰ Zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů. (dále jen „ABGB“)

¹⁰¹ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. díl. Právo dědické*. Praha: Všehrad, 1928, s. 101.

¹⁰² § 647 „*Aby odkaz (§ 535) byl platný, jest nutno, aby byl zůstaven způsobilým zůstavitelem osobě, která je způsobilá dědit, v platném posledním pořizení.*“

¹⁰³ ROUČEK, F. a SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusy III. Díl §§531-858*. Praha: CODEXIS Bohemia, 1998 str. 680.

připadá odkaz k tíži, tak jde klasicky o dědice, kteří bývají zpravidla zatíženi odkazem dle poměrů svých podílů, ale je zde i možnost, aby zůstavitel určil, k tíži kterého spoludědice či i odkazovníka má odkaz jít (§ 649). Odkazem může být obtížen i odkazovník a to i takovým odkazem, kdy jeho cena je vyšší než to, co nabyl odkazovník (§650), komentář nám objasňuje i situaci, kdy odkazovník již odkaz přijal a až následně se dozvěděl o pododkazu, v takovém případě je mu dána možnost odmítnout odkaz dodatečně¹⁰⁴. ABGB řeší i problematiku odkazů v případě skupiny osob, respektive, kdo má v takovém případě provést volbu, které věci případnou kterým lidem (§ 651). Zůstaviteli je dána možnost ustanovit náhradnictví či nástupnictví k odkazu, což se pak řídí dle ustanovení v hlavě deset (§ 652), určení substituta však může být ponecháno jiné osobě dle § 651¹⁰⁵.

Pokud jde o předmět odkazu, tak jím lze odkázat vše, co je v obecném právním obchodě a co má nějakou majetkovou hodnotu, lze tak odkázat věci, práva, práce a jiná konání (§ 653), což nám říká, že se musí jednat o objekt způsobilý být odkazem a jelikož odkaz zakládá pohledávku, tak jeho předmětem může být to, co může být i předmětem pohledávky¹⁰⁶. Pokud by však odkazovník nebyl způsobilý takovou věc nabýt (např. zbraň), pak mu má být vyplacena její hodnota (§ 654).

ABGB bere v úvahu i to, jak se mají jednotlivá ustanovení v závěti vykládat, tedy i že se běžně vykládají slova v určitém smyslu, ale že je možné, že zůstavitel si navykl některé výrazy užívat v jiném významu, k čemuž je potřeba dle § 655 přihlídnout. Tento výklad se posuzuje z hlediska místa a času pořízení závěti.

Právní nárok na odkaz na odkazovníka a jeho nástupce napadá zpravidla hned po zůstavitelově smrti (*dies cedens*), dosáhnutí vlastnického práva se však řídí ustanoveními v hlavě páté, druhého dílu ABGB (§ 684). Odkaz dává osobě obmyšlené jen obligační nárok, tudíž se nesmí odkázané věci zmocnit a obtížený je tak postaven do pozice dlužníka. Nárok odkazovníka je až za pohledávkami věřitelů a nepominutelných

---

¹⁰⁴ ROUČEK. *Komentář*. str. 225.

¹⁰⁵ Tamtéž str. 228.

¹⁰⁶ Tamtéž str. 229:

dědiců. Odkazovník může odkaz odmítnout, což působí, jako by nikdy odkaz nenabyl, není ale možné, aby k odmítnutí obmyšlený připojil výminku (nelze odkaz z části přijmout a z části odmítnout, ale lze přijmout jen některé odkazy (nelze odkaz z části přijmout a z části odmítnout, ale lze přijmout jen některé odkazy)).¹⁰⁷

Dnem splatnosti se pak zabývají § 685 – 687, kdy je podstatné, že v některých taxativně daných případech nárok na vydání odkazu vzniká ihned zůstavitelovou smrtí (jde o jednotlivé předměty a práva k nim, menší odměny pro služebnictvo a zbožné odkazy), ostatní odkazy mohou být žádány nejdříve rok po smrti zůstavitele a to z toho důvodu, aby měl obtížený čas předměty obstarat. V § 686 je pak určeno, že od zůstavitelovy smrti k odkazu náleží jeho přírůstky, ale také na něm vážnou úbytky (v podobě zhoršení či zkázy věci). Odkaz může být ustanoven jako splátkový (určitá suma je splněna ve splátkách) nebo rentový (odkazovník má pravidelně nárok na určitou částku).¹⁰⁸

Odkazovník má nárok na zajištění (§ 688), pro to platí předem vůle zůstavitele, ale jsou zde i výjimky, kdy je zajištění odkazu nařízeno. V případě, že se nejedná o odkaz, ke kterému je určen náhradník, nebo o takový, kterým se pamatuje na více osob, pak pokud odkazovník odkaz nemůže nebo nechce přijmout, připadá uvolněný odkaz k pozůstalostnímu jmění (§ 689) a břemena na něm vážnoucí ponese ten, který měl prospěch z toho, že odkazovník nenabyl odkazu.

V ABGB je velká změna oproti římskému právu v tom, že zde není uplatněno podobné ustanovení, jakým bylo pravidlo falcidiánské kvarty, tedy takové, které zaručovalo, že dědici zůstane alespoň čtvrtina dědictví nezatížená. Avšak i ABGB pamatuje na situace, kdy odkazy vyčerpávají či dokonce přečerpávají výši pozůstalostního jmění (§ 690-693). Řeší to však jen v té míře, že se odkazy poměrně zkrátí v případě přečerpání a že dědici náleží náhrada nákladů a přiměřená odměna za námahu. Znamená to tedy, že mu není zaručena jistá nedotknutelná část z dědictví, jak tomu bylo v římském právu. Také je zde i specifikováno, které odkazy mají přednost a

---

¹⁰⁷ ROUČEK. *Komentář*. str. 262 – 264.

¹⁰⁸ Tamtéž str. 264 a následující (269)

to v § 692, který nám říká, že na prvním místě je odkaz výživy, pokud nelze uspokojit všechny odkazovníky.

Zvláštností je jistě § 694, který se věnuje příspěvkům pro veřejné ústavy, říká totiž, že ustanoví-li zůstavitel podporu chudobincům, invalidovněm, nemocnicím nebo veřejnému školství, pak se toto nepovažuje za odkaz, ale za příspěvek a řídí se to politickými nařízeními, nikoliv občanským zákoníkem, což není úplně přesné, jelikož se to i tak řídí různými ustanoveními soukromého práva.

3.1.3 Zvláštní ustanovení o odkazu

Poměrně obsáhlá část se věnuje odkazu dle toho, o jaký druh věci se jedná, jde o dvanáct kategorií věcí.

První z nich jsou věci určené dle druhu, kterým se věnují § 656 až 659. V nich nalezneme řešení situací, kdy je od jednoho druhu v pozůstalosti víc věcí nebo kdy naopak věc v pozůstalosti není. Zákon nám zde říká, že právo volby z druhově stejných věcí náleží dědici (pokud není určeno jinak), který má zvolit věc, kterou může odkazovník užít, z komentáře pak plyne, že může jít i o věc nejhorší, pokud odkazovníku poslouží dle svého účelu¹⁰⁹. Také mu zákon ukládá, že musí věc opatřit v odpovídající jakosti, pokud ze závěti plyne, že věc nemá být výslovně jen z pozůstalosti. Kdyby totiž bylo výslovně dáno, že věc má být z pozůstalosti a ona by nebyla její součástí, pak je odkaz neplatný. Když je výběr ponechán třetí osobě a tato odmítne nebo zemře dříve, než učiní výběr, pak výběr provede soud. To platí i pokud zemře odkazovník.

Pokud jde o odkaz určité věci, tak se jím zabývají §§ 660 a 661. Když je odkaz určité věci (*in specie*) v několika ustanoveních, tak odkazovník nemůže požadovat vydání věci a zároveň vyplatit její hodnotu, naproti tomu jedná-li se o ostatní odkazy (*in genere*), pak odkazovník může věc či částku žádat tolikrát, kolikrát je v závěti uvedena. V případě, kdy by věc již měl odkazovník ve svém vlastnictví v době posledního pořízení, jednalo by se o neúčinný odkaz, pokud by jí nabyl později, pak by záleželo,

---

¹⁰⁹ ROUČEK. *Komentář*. str. 232.

zda jí dostal bezplatně od zůstavitele (zrušení odkazu) nebo jinak (vyplacení řádné ceny).

Odkaz cizí věci (§662), tedy věci, která nenáleží zůstaviteli, dědici či odkazovníku, je bez účinku. Zůstavitel však může dědici ustanovit, aby takovou věc odkazovníku opatřil, ten jí pak buď opatří anebo vyplatí odkazovníku přiměřenou cenu. Pokud by na cizí věci měl jeden z výše uvedených nějaký podíl, pak se odkazem rozumí nárok na tento podíl.

ABGB se také v §§ 663 až 668 věnuje pohledávkám. Odkazem tak může zůstavitel dluhy odpustit (*legatum liberationis*), nařídít, aby byly dědicem splněny (*legatum debiti*), nebo aby dědic na odkazovníka pohledávku převedl (*legatum nominis*), vše se týká i úroků. Kdyby se zůstavitel rozhodl svému věřiteli ustanovit odkazem částku, kterou dluží (a nevyjádřil jasně svou vůli uhradit tak dluh), pak by ovšem jeho dědic zaplatil dluh dvakrát, protože se nemá za to, že odkazem této částky chtěl zůstavitel splatit dluh.

Další ustanovení patří k těm výjimkám, které již dnes v našem právu nenajdeme, jde odkaz věna (§§ 669 až 671). Může jít o odkaz věna zřízeného a vyplaceného, které se může jevit jako odkaz pohledávky, kdy jde o vrácení věna. Dále jde o odkaz věna zřízeného a jen slíbeného, které se posuzuje obdobně s tím, že tu navíc vystupuje promitent dotálního slibu. Nakonec jde o odkaz, kterým se věno zřizuje nebo se jím ženě dávají prostředky k zřízení věna.¹¹⁰ Pokud je věno odkázáno dceři, tak se započítává do jejího dědického podílu, pokud nejde o přednostní odkaz.

Odkazem se dalo také zaopatřit danou osobu (§§ 672 a 673), v ABGB je tedy definováno, co se zaopatřením, vychováním a výživou rozumí. Také je zde určeno, jak má být určena míra tohoto odkazu, pokud to zůstavitel jasně nevyjádřil. Je potřeba rozlišovat i trvání takového odkazu, pokud se jedná o výživu, pak jde o celoživotní prospěch, pokud se však jedná o odkaz vychování, pak jde o prospěch do dosažení zletilosti. Obtížený může plnit jak v penězích tak in natura.¹¹¹

---

¹¹⁰ ROUČEK. *Komentář*. str. 250-251.

¹¹¹ Tamtéž. str. 253.

Jeden paragraf (§ 674) se věnuje i odkazu věcí nepominutelných k slušnému používání bytu nebo vedení domácnosti, pokud by se mělo týkat i věcí k vedení živnosti, musí to být vyjádřeno. To zahrnuje i zařízení bytu jako jsou koberce, hodiny, sochy a obrazy, pokud by nešlo o věci neobvyklé hodnoty.¹¹²

Odkaz, který se týká schránky (§§ 675 až 677), se v zákoně rozlišuje dle toho, zda jde o schránku samostatnou, v takovém případě odkazovníku připadá jen schránka jako taková, nebo jde-li o schránku, jež je součástí jiné věci, pak odkazovníku přísluší její obsah. Pokud jsou součástí nějaké schránky listiny, pak záleží na jejich povaze a na tom, zda schránka obsahuje pouze je.

Následující §§ 678 a 679 nám přesně určují, co se považuje za klenoty, šperky a ozdoby, a co se považuje za zlato, stříbro, prádlo a pivozy. I tyto paragrafy působí archaicky.

Hotovostí se dle § 680 rozumí i takové veřejné úvěrní listiny, které nahrazují peníze v oběhu. Rozumí se tím tuzemské a cizozemské peníze, a to jak papírové, tak v mincích (nepatří sem mince, které nejsou v oběhu).

Poslední tři paragrafy této části zákona se věnují určení osob, respektive, kdo se pod kterým označením má chápat jako dítě (§ 681), příbuzný (§ 682) a osoba služebná (§ 683). Pokud se týká označení „děti“, pak je třeba rozlišovat, zda jde o děti jiné osoby, kdy se tím rozumí jen synové a dcery a kdy jde o děti zůstavitelovy, kterými se rozumí i vzdálenější potomci.

3.2 Institut odkazu za První republiky

V říjnu 1918 vzniklo Československo a jako nově vznikající stát se muselo vypořádat se svým právním uspořádáním. Bylo tak učiněno recepční normou¹¹³, kterou byly převzaty dosavadní právní předpisy. Samotný zákon k tomuto převzetí říká: „*Aby byla zachována souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly*

---

¹¹² ROUČEK. *Komentář*. str. 254.

¹¹³ Zákon č. 11/1918 Sb., občanský zákoník.

zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, ...¹¹⁴. Jde o velmi krátký zákon, který tvoří pouhých pět článků, v nichž se kromě převzetí dosavadní úpravy ustavuje, že orgánem státní svrchovanosti je Národní výbor a dále mají fungovat stávající instituce. Článek druhý recepčního zákona ale jasně ukazuje, že jde pouze o prozatímní stav¹¹⁵.

Recepčním zákonem měly být převzaty „*veškeré dosavadní...zákony a nařízení*“, je ale zřejmé, že jednak muselo jít o normy, které neodporovaly novému uspořádání na jedné straně, ale zároveň nešlo pouze o zákony a nařízení, ale i další prameny práva, což byly například obyčeje v bývalých Uhrách¹¹⁶. Hlavním problémem byl právní dualismus, jelikož na území Československa platilo právo rakouské (Čechy a Morava) a současně právo uherské (Slovensko a Podkarpatská Rus), hlavním cílem tak bylo tento dualismus odstranit sjednocením právní úpravy na celém území.

3.2.1 Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937¹¹⁷

V průběhu první republiky začaly práce na novém občanském zákoníku, který by byl již platný pro celé území tehdejšího Československa a který z velké části vycházel z ABGB. Zákon sice kvůli politické situaci nikdy nebyl přijat, ale nelze ho ponechat stranou, jelikož posloužil jako vzor k zákonu č. 89/2012 Sb.¹¹⁸, který nabyl účinnosti k 1. lednu 2014.

---

¹¹⁴ Zákon č. 11/1918 Sb.

¹¹⁵ „*Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají **prozatím** v platnosti.*“

¹¹⁶ ČERNOCH, Radek. Dědické právo za 1. Československé republiky. In: *Sborník ze semináře: sborníky z doktorandského semináře katedry Dějin státu a práva Právnické fakulty MU č. 3 (2012)*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 13-19. ISBN 9788087475188. Dostupné z: http://www.historyoflaw.eu/czech/Sbornik_z_doktorskeho_seminare_PrF_MU_c_3_2012.pdf

¹¹⁷ Dále jen „osnova“

¹¹⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanská zákoník (dále jen „NOZ“), jsem si vědoma, že k označování NOZ a úpravy z roku 1964 vyšlo usnesení Nejvyššího soudu, označení, které jsem použila v této práci, mi však vzhledem k porozumění textu připadalo vhodnější.

Práce na osnově byly provázány vícero problémy, které vedly k tomu, že osnova nikdy nebyla přijata. V prvním řadě to byl problém rozdělenosti státu do různých úprav v Čechách a na Slovensku, pro jejichž řešení byla vytvořena zvláštní komise, která měla za úkol srovnat text osnovy se stávajícím slovenským právem, a na základě toho se k osnově vyjádřit. Dále zde byl problém u sporných politických otázek, především v oblasti pracovního práva, kde byla na jedné straně tendence více chránit zaměstnance oproti minulým úpravám a na straně druhé snaha o co největší liberalismus. Stejně tak nastaly velké diskuze ohledně manželského a rodinného práva, které bylo dokonce z osnovy zcela vyřazeno pro velké rozpory mezi konzervativním a liberálním přístupem. A nakonec zvláště koncem 30. let zesílily rozpory vzešlé z národnostního složení občanů Československa, kdy německá část obyvatelstva začala požadovat, aby se na ně vztahovalo BGB a maďarské obyvatelstvo odmítlo spolupracovat bez maďarského překladu textu. Toto všechno společně s historickými událostmi roku 1938 vedlo k tomu, že osnova, na které se pracovalo skoro dvacet let, nikdy přijata nebyla.¹¹⁹

Osnova byla rozdělena do tří dílů. Díl první – O zákonech a osobách - čítal tři hlavy, díl druhý – Práva majetková - byl tvořen hlavami 4 až 42 a poslední díl třetí – Společná ustanovení o právech majetkových – tvořily hlavy 43 až 47, osnovu tak tvořilo 1369 paragrafů. Samotné dědické právo bychom našli v hlavách 15 až 24, odkaz pak v hlavě 18 (§§ 466 až 510). Z výše uvedeného vidíme, že i tato osnova věnovala dědickému právu značný prostor.

3.2.2 Institut odkazu v osnově z roku 1937

Tato osnova se pochopitelně zabývá i institutem odkazu, ovšem v tom smyslu, zda má být tento institut zachován. K tomu se především vyjadřoval soudce Oldřich Hora, který uvádí hned několik důvodů, proč již není pro tento institut v našem právním řádu místo. Argumentaci zakládá na historickém právu zemském, které mezi dědicem a odkazovníkem nerozlišovalo, a stejně tak tomu bylo i v uherském právu, kde byl rozdíl těžko poznatelný. Dalším argumentem byla i poválečná situace, která vedla k velké proměně cen, takže se stávalo, že méně hodnotné věci měly nyní větší hodnotu a naopak. Stávalo se tak, že dříve ne tak hodnotný odkaz movité věci či částky, která se

---

¹¹⁹ DVOŘÁK. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. str. 93 a násl.

zdála být přiměřená, měl nyní vyšší cenu než celé dědictví. Hora tak shledával spravedlivější právo uherské, kde i odkazovník má podíl na pasivech zůstavitele.¹²⁰ Ale ani Hora nepředpokládal úplný zánik institutu odkazu a chtěl jej zachovat například ve prospěch nadací a církevních institucí.¹²¹

Ze samotné osnovy a z důvodové zprávy je vidět, že byl institut odkazu převzat bez velkých změn z ABGB, většinou se jedná jen o změny vyplývající z proměny jazyka, jde tedy především o změny stylistického rázu než o změny institutu. Zajímavostí této osnovy je, že se uvažovalo o zavedení vindikačního odkazu vedle odkazu damnačního, mělo se však za to, že by laici nebyli schopni tyto dva druhy odkazu odlišit, a tak se od toho upustilo.¹²²

Jelikož tento návrh nikdy nebyl přijat, tak až do roku 1950 došlo v dědickém právu k jediné výrazné změně, a to ke zrušení rodinných fideikomisů, všechny ostatní změny byly jen v podobě drobných, hlavně stylistických úprav, jakým bylo třeba slučování či rozdělování paragrafů. Ke zrušení rodinných fideikomisů došlo především k potlačení institucí a výsad, které byly oporou monarchie, podobně jako došlo k zakázání užívání šlechtických titulů.

---

¹²⁰ SALÁK, Pavel. Odkaz - římskoprávní institut ve světle českého práva 20. stol. In: *Dny práva - 2010: 4. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 378. ISBN 9788021053052. Dostupné z:

[https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Salak_Pavel_\(4066\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Salak_Pavel_(4066).pdf)

¹²¹ HORA, Oldřich, *Je-li záhodno a potřebno odstraniti při revisi obč. z. rozlišování dědictví a odkazu, resp. dědice a odkazovníka?* Právní obzor. V. roč., 1922, s.167. Zde říká: „ Slovo odkaz nemuselo by vymizeti naprosto z obč. z. a pojem odkazu mohl by býti omezen na odkazy k účelům národním a všeužitečným, na odkazy zbožné, odkazy institucím, které dle vůle pořizovatelovy mají býti teprve zřízeny a na odkazy skupině osob ve smyslu §651, ...“ Z výše uvedeného je i poznat do jaké míry Horovi vadí jedna ze základních charakteristik odkazu a to, že odkazovník pouze získává, ale není s tím spojen podíl na pasivech.

¹²² Osnova z roku 1937 a její důvodová zpráva vyšla jako sněmovní tisk č. 844. Digitální depozitář. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t0844_01.htm

3.3 Střední kodex¹²³

3.3.1 Obecně o středním kodexu

Jelikož druhá světová válka přerušila snahy o přijetí jednotné právní úpravy občanského práva v Československu, tak se prvním občanským zákoníkem, kterému se to povedlo, stal až střední kodex, který byl již ve velké míře odrazem právě nastupující komunistické ideologie. Nový režim se zcela jednoznačně snažil vymezit proti právu „buržoaznímu“ a byla snaha nastolit „socialistický“ právní řád, jehož měl být střední kodex výraznou oporou. Tento postoj vyjádřil v rozpravě ke střednímu kodexu poslanec Jan Bartuška slovy: *„Starý občanský zákoník, který dnes definitivně pochováváme, byl tvořen v době, kdy v Rakousku-Uhersku se drala k moci nová buržoazie proti vládnoucí třídě feudálů. Sahá tedy svými kořeny do dob Marie Terezie, slouží po celé století vládnoucí šlechtě a buržoazní absolutistické habsburské monarchii a stává se věrným pomocníkem a třídním nástrojem v rukou české buržoazie.“*¹²⁴

Střední kodex byl proti úpravě ABGB výrazně osekán o různá právní odvětví, která byla nově upravena ve zvláštních zákonech, šlo především o právo rodinné a právo pracovní (i když to se ještě dočasně řídilo ABGB, jelikož zákoník v době nabytí účinnosti středního kodexu ještě nebyl hotov). Postupně bylo nahrazeno zvláštní právní úpravou i právo původcovské, právo k nakladatelským smlouvám, právo pojišťovací, patentní, směnečné a další.¹²⁵

Celkově se charakteristika středního kodexu dá vyjádřit slovy Michala Tomáška: *„Občanský zákoník z roku 1950 je ve vývoji našeho soudobého práva zařazován jako občanský zákoník „střední“. Jako mezistupeň mezi VOZ a občanským zákoníkem z roku 1964. Je ovšem mezistupněm nejen vývojovým, ale i kvalitativním. Nedosahoval sice kvalit svého předchůdce, ale je třeba zopakovat..., že občanský zákoník z roku 1950 byl úctyhodným dílem a že dosáhl velmi dobré kodifikační kvality. To vše v politicky*

---

¹²³ Občanský zákoník č. 141/1950 Sb. (dále jen „střední kodex“)

¹²⁴ Stenografické protokoly ze 49. schůze Národního shromáždění republiky Československé ze dne středa 25. října 1950. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/049schuz/s049001.htm>.

¹²⁵ DVOŘÁK. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. str. 177 a násl.

obtížných podmínkách. Vysoko převyšoval svého nástupce, řečeno s Viktorem Knappem „parodii na občanský zákoník“ z roku 1964. Bylo velmi smutné, že naše občanské právo po listopadu 1989 právě na tuto parodii navázalo.“¹²⁶ Tady je snad potřeba jen dodat, že snad již tato „parodie na občanský zákoník“ byla překonána.

3.3.2 Dědické právo ve středním kodexu

Střední kodex je rozdělený na šest částí – Úvodní ustanovení, Obecná ustanovení, Práva věcná, Právo závazkové, Právo dědické a Ustanovení přechodná a závěrečná. Zákoník celkem čítá 37 hlav a 570 paragrafů. Pokud se ale na něj podíváme z hlediska dědického práva, tak si i jen dle členění uvědomíme, že střední kodex zavedl zásadní změnu oproti předchozí úpravě tím, že dědické právo systematicky nevčlenil do práv věcných, ale samostatně na konec textu zákona. Tato změna může být považována za změnu k lepšímu, jelikož se tak dostala do popředí struktura kodifikace běžná pro řadu jiných evropských států, která vychází z německé pandektistiky a časem se prosadila do většiny občanských kodexů kontinentálního typu.¹²⁷

Z důvodové zprávy pak vyplývá, že tato změna odpovídá novým poměrům, a to především novým formám vlastnictví, a tak i dědické právo mění svůj třídní obsah a společenskou funkci. Dle středního kodexu existují tři druhy vlastnictví a to vlastnictví socialistické (§§100 až 104), které nesmělo být předmětem dědění, osobní vlastnictví (§105) a soukromé vlastnictví (§106), ta předmětem dědictví byla.

Dědické právo je tak zaměřeno na utvrzení rodinných svazků, a proto již nepatří k právu věcnému, ale k právu rodinnému. Důvodová zpráva nám doslova říká „...*dědické právo bude mít své místo v novém právním řádu. Nebude však již nástrojem vykořisťování člověka člověkem, neboť bude funkčně zaměřeno do práva rodinného a nikoli již do práva vlastnického. Dědické právo bude mít, jak již řečeno, určení, aby*

---

¹²⁶ DVOŘÁK. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. str. 195.

¹²⁷ Tamtéž. str. 179.

*posilovalo rodinné vztahy, upravujíc majetkové poměry tak, aby nezasahovaly rušivě do vyšších citových vztahů rodiny.*¹²⁸

Systematika řazení ale nebyla jedinou výraznou změnou nové úpravy, ve středním kodexu došlo k zrušení „ležící pozůstalosti“¹²⁹, dědické smlouvy¹³⁰ i privilegovaných testamentů¹³¹, byla jím zavedena přednost zákonných dědiců a také byl velmi výrazně omezen institut odkazu. A je to právě střední kodex, který nám zavádí odpovědnost dědice za zůstavitelovy závazky jen do výše dědictví (§514 odst. 1), což je v důvodové zprávě opět zdůvodněno utvrzováním rodinných svazků a hospodářské základny rodiny, z čehož dle zprávy vyplývá, že by přijetí dědictví nemělo být pro dědice rizikem.

Celkově se dá o úpravě dědického práva ve středním kodexu říct, že bylo výrazně zjednodušeno a byla omezena testovací volnost zůstavitele, dědické právo je tak vyjádřeno v pouhých 52 paragrafech oproti ABGB, kde jen samotný institut odkazu čítá na 47 paragrafů.

---

¹²⁸ Digitální depozitář. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_01.htm

¹²⁹ Tamtéž. „*Odpadá instituce lidu naprosto nesrozumitelná, slovenskému právu neznámá, tak zvaná "ležící pozůstalost"; její odstranění má ten význam, že dědic — neodmítne-li — nabývá dědictví již smrtí zůstavitelovou. Tato koncepce je lidovému citění bližší než dosavadní stav v českých krajích, kde dědic nabývá dědictví teprve soudním odevzdáním. Podle starého pojetí je pozůstalost do soudního odevzdání jměním bez pána, jako samostatný subjekt práv a závazků.*“

¹³⁰ Tamtéž. „*Z dosavadních dědických titulů se nepřejímá "dědická smlouva", neboť podvazuje pro budoucnost zůstavitelovu pořizovací svobodu.*“

¹³¹ Tamtéž. „*T. zv. privilegované testamenty pro dobu války nebo epidemií osnova nezná. Souvisí to jednak s tím, že se preferuje dědění ze zákona, jednak s tím, že se nový občanský zákoník tvoří pro údobí mírového budování socialismu.*“ (zvýraznění autor).

3.3.3 *Institut odkazu ve středním kodexu*¹³²

Institut odkazu se zachoval jen ve velmi omezené míře, kdy je pro jeho užití zavedena falciánská kvarta, ale opačně tedy je umožněno zůstaviteli zatížit pozůstalost odkazy jen do výše jedné čtvrtiny. Zároveň se nepřipouští, aby předmětem odkazu byly pohledávky, práva a nemovitosti, což znamená, že předmětem odkazu může být pouze peněžitá částka či movitost. Pouze pokud bylo splněno, že se jedná jen o věci nepatrné hodnoty a zároveň není překročena čtvrtina čistého dědictví, tak se jednalo o odkaz a odkazovník neodpovídal za zůstavitelovy závazky. Jinak se má na odkazovníka hledět jako na dědice a na něj i odkaz se přiměřeně použijí ustanovení o dědictví a dědici, nedochází tak k poměrnému krácení odkazů, jak tomu bylo v římském právu, ale na odkazovníka se hledí plně jako na dědice.¹³³

Veškeré tyto změny odůvodňuje zákonodárce takto: „*V širokých vrstvách pracujících jsou časté případy, kdy zůstavitelé obmyslejí osoby, k nimž měli zvláště dobrý poměr, jednotlivými věcmi menší ceny, aby jim zanechali po sobě upomínku, anebo odměňují někoho za to, že se o ně ve stáří nebo v nemoci staral. Nebylo by vhodné a jistě by odporovalo intencím zůstavitele, aby nabyvatel poměrně nepatrné částky zůstavitelova majetku měl nésti také část zůstavitelových závazků. Byl proto pro tyto a podobné případy ponechán vžitý institut odkazu, ovšem — se zřetelem k nové funkci dědického práva — ve formě přiměřeně omezené.*“¹³⁴

---

¹³² Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník. „ § 537. *Byla-li někomu zůstavena peněžitá částka nebo jiná movitá věc jako odkaz, platí o odkazu a o odkazovníkovi přiměřeně ustanovení o dědictví a o dědici. Odkazovník však neodpovídá za závazky zůstavitelovy, ani za náklady jeho pohřbu, byla-li odkazovníkovi zůstavena věc, jejíž cena je v poměru k ceně zanechaného majetku jen nepatrná, a jestliže souhrn odkazů nečiní více než čtvrtinu toho, co zbude ze zanechaného majetku po odečtení dluhů.*“

¹³³ ČERNOCH, Radek. Dědické právo ve středním kodexu aneb vytlačování práva římského právem římským. In: *Pocita Karlu Schellemu k 60. narozeninám*. Vyd. 1. Brno: KEY Publishing, 2012. ISBN 978-80-7418-144-3. str. 216.

¹³⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1950 Sb., občanský zákoník. Digitální depozitář. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_01.htm

3.4 Dědické právo do roku 1989

Střední kodex poměrně brzy nahradila nová úprava občanského práva (nutno říct, že bohužel), která u nás platila takřka padesát let. Samozřejmě se jí nevyhnuły novelizace, ale i přesto je tento stav překvapivý, zejména kvůli politickým změnám v listopadu 1989. Počátkem 90. let došlo k jeho rozsáhlé novelizaci, a to především novelou č. 509/1991 Sb.

Vedle občanského zákoníku upravovalo soukromé právo několik zákonů zvláštních, které upravovaly problematiku podrobněji, šlo především o obchodní zákoník, zákoník práce a zákon o rodině, k nimž byl občanský zákoník subsidiární.

3.4.1 Dědické právo v letech 1964 - 1983¹³⁵

Dědické právo je v OZ řazeno do části sedmé (Část sedmá: Dědění majetku v osobním vlastnictví) a je rozděleno do pěti hlav obsahujících §§ 460-487, což je ještě takřka o polovinu méně než ve středním kodexu. Základní principy dědění byly převzaty ze středního kodexu, z něhož je nepochybně stále nejdůležitější zásada nabývání dědictví dnem úmrtí zůstavitele. Ke změnám oproti předchozí úpravě došlo především z hlediska dalšího omezení testovací svobody, a to zrušením institutu smluvního zřeknutí se dědictví, dalším omezením forem závěti a zrušením institutu vydědění.¹³⁶

Z hlediska tématu práce je ovšem podstatné, že byl i zcela vypuštěn institut odkazu, a to bez jakéhokoliv zdůvodnění v důvodové zprávě. Je ovšem potřeba nahlédnout do § 477, který se nachází v Hlavě třetí – Dědění ze závěti, ten nám totiž říká: „*V závěti zůstavitel ustanoví dědice, popřípadě určí jejich podíly nebo věci a práva, která jim mají připadnout...*“¹³⁷ Z tohoto ustanovení je jasné, že zákon umožňuje sepsat závěť i k jednotlivým věcem či právům, což se samozřejmě liší od římského konceptu, kdy bylo možné určit dědice k podílům, nikoliv však ke konkrétním věcem.

---

¹³⁵ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

¹³⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Dědictví a dědické právo*, Vyd. 1., Brno: Computer Press. 2007. ISBN: 978-80-251-1659-3. str. 21.

¹³⁷ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Institut odkazu tedy v této velice zjednodušené úpravě dědického práva zanikl, ale i přes to byla zákonem zachovaná možnost, aby zůstavitel vyjádřil svou vůli zanechat po sobě určitou věc (věci) či právo konkrétnímu dědici (dědicům). Na rozdíl od předchozích úprav je zřejmé, že si zákonodárce nepřál, aby dědic, byť i jen malého podílu, měl ze zůstavitelovy smrti prospěch bez toho, aby nesl část zůstavitelových závazků. Tento koncept odráží celkové socialistické smýšlení. Je také ovšem nutno podotknout, že v této době se stávalo jen velmi vzácně, že by dědictví bylo předlužené. Zároveň je potřeba vzít v úvahu, že dědici vždy ručili za závazky jen do výše dědictví, což také souvisí s dobovým smýšlením, kdy věřitel byl považován za prospěcháře okrádajícího pracující lid.

3.4.2 Dědické právo v letech 1983 – 1989¹³⁸

Jedinou výraznou změnou, kterou zavedla novela OZ z roku 1983, bylo navrácení možnosti vydědit nepominutelné dědice dle § 469a, zároveň s tím bylo doplněno několik souvisejících ustanovení. Institut odkazu nadále naše právo neznalo.

3.5 Dědické právo do roku 2014

Po Sametové revoluci v listopadu 1989 nastalo množství společenských změn, které se nutně musely odrazit i v právním řádu našeho státu. Stav zákonů, včetně toho občanského, neodpovídal nastupujícím přirozenoprávním myšlenkám a velice brzy odporoval i samotnému textu Ústavy. V tomto období nebylo však možné vydat se cestou rekodifikace a tudíž byla zvolena cesta dílčích úprav, které se snažily reagovat na změny ve společnosti. Bohužel se tak často dělo bez hlubšího poznání společenských potřeb, což se odráží v mnohých novelách. Nejvýznamnější novelou porevoluční doby se stala novela č. 509/1991 Sb., právě touto novelou byla vytvořena systematika OZ a zároveň uvedla do občanského zákoníku řadu institutů a posílila smluvní volnost.¹³⁹

---

¹³⁸ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákonů č. 58/1969 Sb. a č. 131/1982 Sb. a dalších změn do 31. 12. 1991.

¹³⁹ HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek § 1 - 487*, Praha: Linde Praha, 2002. ISBN: 80-7201-328-9. str. 14.

3.5.1 Proměny dědického práva

Společenské změny se dotknuly i oblasti dědického práva. Došlo tak k rozšíření počtu dědických skupin na čtyři zákonné dědické třídy, zmenšil se nárok zletilých nepominutelných dědiců ze tří čtvrtin na polovinu zákonného podílu, rozšířily se formy závětí a od roku 1993 došlo ke sladění hmotněprávní úpravy s novou procesní úpravou dědického řízení, která navrátila dědické řízení do pravomoci soudů.¹⁴⁰ Z novějších změn v oblasti dědického práva došlo ke změnám v souvislosti přijetím zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství. Tento zákon měl především dopad v okruhu dědiců ze zákona.

Jak vidíme z uvedeného tak i dědické právo se snažilo navrátit ke koncepci větší volnosti zůstavitele nakládat se svým majetkem. I po novelizacích, které byly do zákoníku po roce 1989 vloženy, čítal OZ pouhých 41 paragrafů týkajících se dědictví.

3.5.2 Odkaz v OZ

I přes změny, které vedly k větší volnosti v pořizování závětí, se institut odkazu do právní úpravy po roce 1989 nevrátil, ale nadále bylo možné odkazovat jednotlivé věci v závěti, jako tomu bylo od roku 1964. Tedy i po roce 1989 byla i osoba, která byla povolána jen k jednotlivosti zanedbatelné částky, považována za dědice a tudíž nesla odpovědnost za závazky zůstavitele.

Nedá se však o těchto osobách mluvit jako o odkazovnicích. I nadále jde o určení podílů zůstavitelem těmto osobám, kdy je konkrétně určeno, v čem má ten který podíl reálně spočívat. Dá se to chápat jako snaha zůstavitele předejít neshodám dědiců a případným nežádoucím spoluvlastnickým vztahům mezi spoludědici. Jde o vůli zůstavitele, která by se měla respektovat, ale praxe ukazovala ve shodě s judikaturou, že se dědici mohou vypořádat i jinak, i navzdory vůli zůstavitele.

Určení dědiců k jednotlivým věcem přináší problém z hlediska určení výše ceny věci a práv takto nabytých, a tudíž i problém s určením výše poměru, kterým dědic spoluodpovídá za dluhy zůstavitele. Také často vzniká problém, že zůstavitel, který

---

¹⁴⁰ BÍLEK, P. a ŠEŠINA, M. *Dědické právo v předpisech let 1925 – 2001. Zákony s poznámkami*. Praha: C. H. Beck, 2001. str. 124.

takto obmyslel osoby jednotlivými věcmi či právy, v době kdy zřizoval závěť, ještě nemusel a někdy ani nemohl vědět o veškerém majetku. Pak nastává problém, pokud takový zůstavitel zemřel bez zákonných dědiců a v závěti neprojevil vůli, jak se má s takovým majetkem naložit. Dochází tak k tomu, že jako odúmrť připadá tento majetek státu a to i přes to, že by to nebyla vůle zůstavitele.¹⁴¹

---

¹⁴¹ MIKEŠ, J. a MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011. str. 70.

4 Institut odkazu v současné úpravě

Od 1. ledna 2014, tedy od začátku tohoto roku, začala platit nová právní úprava a to úprava nemalého rozsahu, vstoupil v platnost nový občanský zákoník, který do sebe znovu vtáhnul oblasti práva z něj vyloučená v období komunismu, která byla nyní inkorporována zpět do základního zákoníku v oblasti soukromého práva. Jedná se především o celou oblast rodinného práva, ale i o další dílčí oblasti. Vedle něj byly přijaty i další zásadní zákony jako zákon o obchodních korporacích, veřejných rejstřících, katastru nemovitostí a mnoho dalších.

Tato práce nemá za úkol porovnat novou a starou úpravu, ale ukázat, jak se měnil v průběhu své historie institut odkazu. Proto jen krátce o novém zákoníku. Jeho text vznikl čtrnáct let pod vedením profesora Eliáše a podílela se na něm stovka dalších právníků. Zákoník se vrací k původní přirozenoprávní koncepci, kdy má být oporou při řešení problematických životních situací, ale nemá nám v této oblasti něco nařizovat či zakazovat. Je odrazem základních principů jako spravedlnost, svoboda, přirozená lidská práva a podporuje rozumný výklad práva a zdravý selský rozum.¹⁴²

NOZ je rozdělený na pět částí. Obecná část je tvořena §§ 1 – 654 a dělí se na pět hlav, které se dále dělí na díl, oddíly a pododdíly (tak se ostatně dělí celý NOZ), nalezneme zde ustanovení týkající se předmětu úpravy a jeho základních zásad; osob, jak fyzických a právnických, tak i osoby spotřebitele; zastoupení zákonné i smluvní; věcí a jejich dělení a nakonec právních skutečností. Část rodinné právo tvoří §§ 655 – 975 a dělí se do tří hlav na manželství, příbuzenství a švagrovství a v poslední řadě se věnuje poručenství a jiným formám péče. Třetí část se týká absolutních majetkových práv a to v §§ 976 – 1720 a dělí se do tří hlav, krátce ve všeobecných ustanoveních a pak následuje velice podrobná úprava věcných práv a především dědického práva. V relativních a majetkových právech tedy §§ 1721 – 3014 nalezneme čtyři hlavy o všeobecných ustanoveních a závazcích, závazcích z právního jednání, závazcích z deliktů a závazcích z jiných právních důvodů. V poslední části nalezneme ustanovení

---

¹⁴² RYŠÁVKOVÁ, Veronika a kol. *Nový občanský zákoník úplně pro všechny*. Praha: GRADA Publishing, 2014. ISBN: 978-80-247-5157-3. str. 13.

společná, přechodná a závěrečná v §§ 3015 – 3081, a to ve dvou hlavách rozdělených na ustanovení společná a nakonec i ustanovení přechodná a závěrečná.¹⁴³

4.1 Dědické právo v NOZ

Jak už bylo uvedeno, dědické právo nalezneme systematicky v třetí části, v hlavě třetí a to v §§ 1475 – 1720, jak je vidět, tak se NOZ vrátil k podrobné úpravě dědického práva, kterému se věnuje celých 245 paragrafů, což je několika násobně víc než ve všech úpravách od středního kodexu.

Již jen nahlédnutím do obsahu se ukáže, kolik toho v dědickém právu přibylo. Hlava třetí je rozdělena do osmi dílů, a to na: Právo na pozůstalost (§§ 1475 – 1720), Pořízení pro případ smrti (§§ 1491 – 1593), Odkaz (§§ 1594 – 1632), Zákonná posloupnost (§§ 1633 – 1641), Povinný díl: Započtení na povinný díl a na dědický podíl (§§ 1642 – 1664), Právo některých osob na zaopatření (§§ 1665 – 1669), Přejed pozůstalosti na dědice (§§ 1670 – 1713) a Zcizení dědictví (§§ 1714 – 1720).¹⁴⁴

NOZ znovuzavádí celou řadu institutů, které nám byly známy již z římského práva či z ABGB, které měly své místo v dědickém právu a až úprava po převratu v roce 1948 toto změnila a ani po pádu komunismu nebyla do našeho právního řádu navracena. NOZ zavádí nové dvě dědické třídy, svěřenské nástupnictví, dědickou smlouvu (ta je novým dědickým titulem a je v řadě před závětí a zákonem), vzdání se dědictví, omezení nároků nepominutelných dědiců, institut odkazu, rozšiřuje důvody k vydědění, umožňuje zůstaviteli využít podmínky, příkazy či určení času, aby dědictví přešlo na dědice či odkazovníka (tak může učinit v dovětku, stejně tam může určit i odkazy), ale také klade na dědice jistý nárok v tom, že již nutně neplatí, že dědic nezodpovídá za dluhy převyšující dědictví. Jistě se tam najdou i mnohé další změny, ale to nepřísluší téhle práci.

Ze všeho výše uvedeného se dá odvodit, že nejen dědické právo, ale občanské právo vůbec se posunulo směrem, který občanskému právu má příslušet a který je běžný v demokratických evropských státech. Celé dědické právo je pak postaveno na několika

---

¹⁴³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁴⁴ Tamtéž.

zásadách: zásada zachování hodnot (zakotvuje tak mezigenerační solidaritu lidí), zásada rovnosti dědiců, universální sukcese (dědí se aktiva i pasíva), zásada volnosti volitelnosti dědice zůstavitelem a zároveň omezení v případě nepominutelných dědiců, zásada volnosti dědictví přijmout a odmítnout a princip ingerence veřejné moci (dědictví je potvrzeno v soudním řízení).¹⁴⁵ Navíc i NOZ stojí na zásadě přechodu zůstavitelem zachovaného majetku na dědice smrtí zůstavitele, což je zásada, kterou pro naše dědické právo zavedl již střední kodex (tedy jeden z mála momentů, kdy se nová úprava nevrací k ABGB).

4.2 Institut odkazu v NOZ

Institut odkazu se do NOZ navrácí v podobně podrobné úpravě, jako tomu bylo v ABGB či pozdější osnově. V mnohém jsou si tyto dva starší texty podobné s naší současnou úpravou, to ovšem bude rozebráno dále. To, co jistě není bez zajímavosti, je, že v mnohých úpravách ostatních komunistických zemí, byl tento institut zachován a stejně tak tomu bylo i v ruském občanském zákoníku z roku 1922. Naše úprava šla tedy s omezováním ještě dále, než se dá předpokládat, že bylo požadováno z „Moskvy“.¹⁴⁶

Důvod, proč se k tomuto institutu zákonodárce rozhodl navrátit i po padesátileté absenci institutu v našem právním řádu, je zdůrazněn v důvodové zprávě k NOZ, kde je také zdůrazněn jeho praktický význam: „*V zemích, kde tento institut dědického práva existuje, je odkaz využíván k různým charitativním účelům, příspěvkům politickým stranám, odkazům uměleckých děl pro muzea či galerie. Odkazovníkem může být jen osoba způsobilá dědit a jen osoba, která má z pozůstalosti prospěch.*“¹⁴⁷

Pokud se pokusíme odlišit dědice a odkazovníka, tak je zde několik rozdílů. Zatímco dědic může nabýt dědictví, jak na základě pořízení zůstavitele pro případ smrti (tedy závěti či dědickou smlouvou), tak na základě dědické posloupnosti, odkazovník

---

¹⁴⁵ JANKŮ, M. a kol. *Nové občanské právo v kostce*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN: 978-80-7400-516-9. str. 90 a násl.

¹⁴⁶ SCHELLE. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. str. 68.

¹⁴⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupná z: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=71122>

může odkaz nabýt jen na základě zůstavitelovy vůle, jelikož zákonný odkaz neznáme. Dědic pak spolu s pozůstalostí nese podíl nejen na jejich aktivech, ale i pasivech, tedy na závazcích po zůstaviteli. Naproti tomu odkazovník může nabýt odkaz bez dluhů.¹⁴⁸ Zákon samotný nám říká, že „*Odkazovník není dědicem*“ v § 1477 odstavec 2, v prvním odstavci tohoto ustanovení se dovídáme, že odkazem se zřizuje odkazovníku pohledávka¹⁴⁹.

Po tomto ustanovení zde nalezneme paragraf, který se týká odkazu, ale nebyl systematicky zařazen do třetího dílu, jelikož se týká nejen odkazovníka, ale i dědice. Jde o § 1478, který umožňuje zůstaviteli povolát za odkazovníka (či dědice) i právnickou osobu, která teprve má vzniknout. Zákon říká, že jde o způsobilého dědice, pokud vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele.

I přes to, že se může zdát, že je institut odkazu upraven uceleně na jednom místě, tak nesmíme zapomínat, že odkaz je součástí závěti, a proto se na tento institut vztahují i další ustanovení, která se týkají pořízení závěti. To můžeme konkrétně vyvodit z ustanovení o dovětku¹⁵⁰, takto se k odkazu vztahují například ustanovení o nezpůsobilosti svědčit (§ 1540), o vedlejších doložkách (§ 1551 a následující) či o účincích omylu (§§ 1529 až 1531). Nebo naopak nalezneme jednotlivá ustanovení o odkazu, která nás odkazují na jiná ustanovení v oddílu týkajícím se závěti.

4.2.1 Zřízení odkazu

Při zřízení odkazu musí zůstavitel nařídít dědici, aby vydal předmět odkazu, dědic musí být způsobilý dědit (§ 1594 odst. 1) a zůstavitel musí být způsobilý pořizovat závěť (§ 1595). Pokud by způsobilý nebyl, pak by mohl odkazovat jen

---

¹⁴⁸ NOVOTNÝ, P. a NOVOTNÁ, M. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. Praha: GRADA Publishing, 2014. ISBN: 978-80-247-5168-9. str. 13.

¹⁴⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 1477 odst. 1., říká že: „*Odkazem se odkazovníku zřizuje pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva.*“

¹⁵⁰ § 1498 nám říká: „*Dovětkem může zůstavitel nařídít odkaz, stanovit odkazovníku nebo dědici podmínku, nebo doložit čas anebo uložit odkazovníku nebo dědici příkaz. Co je stanoveno o závěti, platí obdobně i o dovětku.*“

předměty drobné hodnoty. I zůstavitel nezpůsobilý pořizovat závěť by měl být možnost po sobě nechat památku blízké osobě. Vychází se zde z obecné úpravy svéprávnosti (člověk, který není plně svéprávný, může jednat přiměřeně své rozumové a volní vyspělosti)¹⁵¹.

I samotný předmět odkazu musí být způsobilý k tomu, být odkazem. Odkazovník může zanechat dědicům přednostní odkaz, vzhledem k němu budou posuzováni jako odkazovníci (§ 1596). Zákonodárce zde pamatuje i na situace, kdy zůstavitel určí v závěti, že dědic nějaký předmět dědit nemá, v tom případě se to bere jako by zřídil odkaz dědicům ze zákona (§ 1594 odst. 1, věta druhá). Stejně tak se za odkaz považuje darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, pokud se dárce nevzdal práva dar odvolat (§ 1594 odst. 2).

4.2.2 Obtížení odkazem

Odkaz zatěžuje všechny dědice dle poměru jejich podílů, což platí i tehdy pokud by byl odkazovníkem jeden ze spoludědiců, zůstavitel však může přikázat splnění odkazu určitému dědici či odkazovníku (§ 1579), je zde tedy na vůli zůstavitele, zda sám rozhodne, komu půjde odkaz k tíži. Může se však stát, že zůstavitel odkazy dědictví přetíží, v tomto případě se zákoník navrácí k omezení v podobě falcidiánské kvarty, kterou známe z římského práva, musí tedy každému dědici zůstat jedna čtvrtina čisté pozůstalosti odkazy nezatížená. Pokud by tedy odkazy tuto míru překročily, pak má dědic dle § 1598 nárok odkazy poměrně zkrátit. Na druhou stranu je toto rozhodnutí ponecháno dědici, který se může rozhodnout, že splní zůstavitelovu vůli.¹⁵²

4.2.3 Pododkaz

Pokud je odkazem obtížen odkazovník, pak se jedná o „pododkaz“ a osoba, která byla takto obmyšlena, se nazývá „pododkazovník“.¹⁵³ Pokud odkazovník přijme odkaz, na který se váže pododkaz, tak je vázán ho splnit, i kdyby hodnota pododkazu

---

¹⁵¹ NOVOTNÝ. *Nový občanský zákoník. Dědické právo.* str. 82.

¹⁵² To můžeme dovodit z dikce zákona, který nám v druhé větě § 1598 říká, že: „Zatíží-li zůstavitel dědice více, **má dědic právo na poměrné zkrácení odkazu.**“

¹⁵³ JANKŮ. *Nové občanské právo v kostce.* str. 97.

převyšovala hodnotu odkazu, což znamená, že jediný způsob, jak se vyvázat ze splnění pododkazu, je odkaz odmítnout. Tento pododkaz pak musí splnit ten, komu odkaz připadne, ten se toho může zprostit tak, že odkaz přenechá tomu, komu byl další odkaz zůstaven (§ 1599).

Zákon také dává zůstaviteli možnost pamatovat odkazem na nějakou neurčitou skupinu osob, kterou mohou být zejména chudí či příbuzní nebo jiná neurčitá skupina. Je pak na zůstaviteli, jestli určí, jak má být odkaz splněn, volbu může například ponechat dědici nebo jiné osobě. Pokud se o tom nevyjádří zůstavitel, pak má právo volby dědic, pokud nemůže vykonat volbu dědic, pak o tom rozhodne soud (§ 1600).

4.2.4 Náhradnictví při odkazech

Stejně jako když zůstavitel povolává dědice, tak i u odkazu může nařídit k odkazu náhradnictví nebo svěřenské nástupnictví (§ 1601), je tomu tak ze stejných důvodů jako u dědice a stejně tak se na takový případ aplikují přiměřeně ustanovení §§ 1507 – 1524. I u odkazovníka totiž hrozí, že z nějakého důvodu odkaz nenabude, na což upozorňuje i důvodová zpráva.

4.2.5 Odvolání odkazu

Odkaz může být odvolán a to kdykoliv. Buď by k tomu mohlo dojít stejně jako je odvolávána závěť, tedy zničením listiny, či výslovným projevem vůle zůstavitele. Nebo nám dává zákon i případy, kdy se bere, že jde o odvolání „mlčky“, jedná se o taxativně daný výčet v § 1602¹⁵⁴. Proti tomu v § 1603 je řečeno, že výše řečené neplatí, pokud se tak stalo mimo vůli zůstavitele a to i v případě, že by dlužník vyrovnal zůstavitelovu pohledávku z vlastního popudu.

Dále se zákoník věnuje jednotlivým druhům odkazů a to ve čtyřech pododdílech. Dle důvodové zprávy jde o ustanovení recipovaná z osnovy z roku 1937, která mají mít

---

¹⁵⁴ § 1602 nám říká, že: „Má se za to, že odkaz byl odvolán, jestliže zůstavitel: a) odkázanou věc zničí, nebo ji zcizí a znovu nenabude, b) odkázanou věc změní takovým způsobem, že to je již věc jiná, nebo c) odkázanou pohledávku vymůže a vybere.“

především vykládací ráz a měla by tak poskytnout zákonný výklad v případě, že by zůstavitel neprojevil svou vůli dostatečně.¹⁵⁵

4.2.6 Odkaz věci určitého druhu

Odkazem věci určitého druhu se zabývají §§ 1604 – 1607. Pokud je takových věcí v pozůstalosti více, pak je na obtíženém, kterou věc odkazovníkovi vydá. Tuto věc však musí odkazovník moci užívat, zůstavitel může ponechat výběr i na odkazovníku, který si i může zvolit věc nejlepší, stejně tak může volbu učinit jiná osoba. V případě že odkazovník či jiná osoba volbu nevykoná, pak určí odkaz soud.

Pokud věc v pozůstalosti není, pak se jedná o neplatný odkaz, leda že by zůstavitel výslovně neurčil, že musí jít o věc z jeho pozůstalosti, v tom případě by ji obtížený musel opatřit v přiměřené jakosti. Kdyby určitých věcí nebylo v pozůstalosti dostatek, pak se musí odkazovník spokojit s těmi, co tam jsou. Odkaz peněz zavazuje osobu obtíženou k jejich vyplacení vždy, i když nejsou v pozůstalosti v hotovosti. Vždy musí být brán ohled na osobní poměry a potřeby odkazovníka ať již volbu provádí kdokoliv.

4.2.7 Odkaz určité věci

V ustanoveních 1608 až 1611 nalezneme výklad týkající se odkazu určité věci. Pokud by zůstavitel odkazoval opakovaně určitou věc, pak odkazovník nemá nárok na tuto věc a zároveň její cenu, jde-li však o odkazy, které obsahují věc téhož druhu či stejnou peněžitou částku, mají být odkazovníku vydány, kolikrát jsou opakovány. Může nastat i situace, kdy zůstavitel odkáže věc, která již v době pořízení závěti náleží odkazovníku, v takovém případě se k odkazu nepřihlíží, kdyby ji nabyt později, má se mu vyplatit její cena, pokud ji nenabyt bezplatně od zůstavitele.

K odkazu věci cizí se nepřihlíží, pokud zůstavitel nenařídil, že má věc být pro odkazovníka koupena (nechce-li ji vlastník prodat za obvyklou cenu, je tato cena vyplacena odkazovníku), pokud však k takové věci cizí má zůstavitel, dědic či

---

¹⁵⁵ Z důvodové zprávy: „Do zákoníku se recipují některá ustanovení z vládního návrhu občanského zákoníku z r. 1937. Jsou to ustanovení, která mají převážně vykládací ráz a snaží se dát zákonný výklad těm ustanovením, v nichž případně zůstavitel svoji poslední vůli neprojevil dostatečně přesným způsobem. Nebýt těchto vykládacích pravidel, mohlo by docházet k nejistotám a vleklým sporům.“

odkazovník právo nebo podíl, pak se na toto vztahuje odkaz. Jakékoliv zatížení či zastavení věci se vztahuje na příjemce jako závady odkazu.

4.2.8 Odkaz pohledávky

Co se týče odkazu pohledávky, tak to nalezneme v §§ 1612 – 1617. V první řadě může zůstavitel převést pohledávku (§ 1612), která jde za někým jiným, kdy je obtížená osoba povinna převést na odkazovníka pohledávku s příslušenstvím a případným zajištěním a poskytnout mu potřebné podklady a vysvětlení. Pokud by takto zůstavitel odkázal všechny pohledávky (§ 1613), pak by se to týkalo těch, co by trvaly po zřízení odkazu, přičemž zákon některé druhy vylučuje.¹⁵⁶

Zůstavitel může také odkázat odkazovníkovi pohledávku, kterou má za odkazovníkovým věřitelem (§ 1614), čímž vznikne situace, kdy v odkázané pohledávce má zůstavitel postavení věřitele a odkazovník postavení dlužníka, tudíž dojde ke spojení osoby dlužníka a věřitele, čímž v zásadě pohledávka zaniká (nelze mít pohledávku za sebou samým). Proto je obtížená osobě nařízeno, aby vydala odkazovníkovi kvitanci nebo mu vrátila dlužní úpis.¹⁵⁷

Odkazem může zůstavitel odkazovníku dluh prominout (§ 1615), takové prominutí se však nevztahuje na dluhy vzniklé po zřízení odkazu, také pokud je odkazovníku prominuto zjištění dluhu, tak ještě dluh nezaniká. Ani prodloužení lhůty ke splacení dluhu neznamena, že jsou odkazovníkovi odpuštěny úroky. Musí se to totiž brát tak, že tím zůstavitel zajistí, že se odkazovník nedostane do prodlení a tím pádem mu nevzniknou sankce spojené s prodlením dlužníka.¹⁵⁸

Zůstavitel kromě pohledávky může odkázat i dluh (§ 1616), v tomto případě by šlo o dluh, který má vůči odkazovníku, což znamená, že svůj dluh uznává a že ho má obtížený splnit dle lhůt pro splnění odkazů bez ohledu na předchozí podmínky a lhůty.

---

¹⁵⁶ § 1613 „...pohledávky vzniklé z převoditelných cenných papírů a vkladních knížek, ani pohledávky váznoucí na nemovitých věcech a pohledávky vznikající z práva věcného.“

¹⁵⁷ NOVOTNÝ. *Nový občanský zákoník. Dědické právo.* str. 90.

¹⁵⁸ Tamtéž. str. 90.

Pokud má být zajištěna odkazovníkovi pohledávka, musí mu být poskytnuta dostatečná jistota.

Poslední paragraf týkající se pohledávek nám říká, že pokud je odkázaná částka, která je shodná s částkou, kterou zůstavitel odkazovníku dlužil, tak se na ni nehledí, jako by mělo jít o splnění dluhu, takže odkazovník obdrží dluh i odkaz. Jde zde o vyvratitelnou domněnku.

4.2.9 Jiné odkazy

Nejprve je v § 1618 určeno, co se rozumí, když zůstavitel odkáže něco „dětem“, zákon v takovém případě rozlišuje, zda se jedná o děti vlastní či cizí. Pokud se jedná o vlastní děti, pak se odkaz vztahuje i na jejich potomky, pokud se jedná o cizí děti, pak tomu tak není.

Poslední paragraf čtvrtého pododdílu nám říká, že i při jiných odkazech než dle §§ 1594 – 1618 se použije obdobně § 1503, který nám vykládá, jak se mají vykládat různé skupiny osob povolané za dědice.

4.2.10 Nabytí odkazu

Nabývání odkazu se věnují §§ 1620 – 1626. „*Odkazovník nabývá právo na odkaz pro sebe a pro své nástupce smrtí zůstavitele*“¹⁵⁹, toto samozřejmě platí, pokud zůstavitel převod odkazu na odkazovníka nějak nepodmínil. Odkazovník se také může zříct práva, které má teprve vzniknout (obdobně dle § 1480). Pokud jde o způsob nabytí odkazu, tak jde o to samé, jako se nabývá vlastnické právo, když tedy dospěje právo na odkaz, tak se odkázané věci může odkazovník domáhat (jsou dány určité podmínky pro některé případy¹⁶⁰).

Jelikož odkazovník nabývá odkaz až smrtí zůstavitele, tak nemůže právo na odkaz ani převést ani o něm pořídit (§ 1622), což je nepochybně dáno proto, že má

---

¹⁵⁹ § 1620 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník.

¹⁶⁰ § 1621 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Zapisuje-li se odkázaná věc do veřejného seznamu, nahradí vydání věci prohlášení vykonavatele závěti, jinak obtížené osoby, s úředně ověřeným podpisem; nebyla-li splatnost odkazu odložena, запиše se odkazovník do veřejného seznamu přímo po zůstaviteli.*“ Klasicky by se v tomto případě jednalo o nemovitost.

zůstavitel pořizovací svobodu až do své smrti. Odkazovník může také odmítnout odkaz, a to stejným způsobem jako dědic, v takovém případě se na něj hledí, jako by právo na odkaz vůbec nenabyl (§ 1623).

O tom, po jaké době je možné požadovat odkaz na dědici, pojednává § 1624, ze kterého také vyplývá, že co do jednotlivostí nebo menších odměn pro zaměstnance či odkazů dobročinných, veřejně prospěšných a podobných je možné tyto požadovat ihned. Pro ty ostatní zde platí roční lhůta po smrti zůstavitele, pokud ovšem zůstavitel neurčil jinak. Pro tuto lhůtu poskytl zákonodárce obtíženým záměrně, aby nebyly naráz zatíženy nadměrně povinnostmi¹⁶¹, je třeba si totiž uvědomit, že velice pravděpodobně jde o blízké právě zesnulého zůstavitele, kteří utrpěli citovou ztrátu, a tak by nebylo zřejmě vhodné, aby se vedle zařizování pohřbu na ně sesypala hromada odkazovníků, nehledě na to, že by se často mohlo jednat o nemalé finanční výdaje, které by nebylo možné naráz splnit.

Pokud odkazovníku má připadnout jednotlivá věc, pak dle § 1625 mu ode dne splatnosti odkazu vzniká nárok i na plody a užitky a vše ostatní, co k ní přibude, zároveň ho však postihují všechny závady na věci a stejně tak zhoršení či její zkáza, pokud za ni nikdo neodpovídá.

Zůstavitel také může odkázat plnění ve splátkách za určité období (§ 1626), odkazovník pak nabývá splátku za celé příslušné období, pokud se dožije počátku daného období, splatnou se však tato splátka stane až v určenou dobu splatnosti. Takto určené vymezení je podstatné především kvůli otázce, zda splátka bude tvořit pozůstalost po odkazovníku. Znamená to, že stačí, aby odkazovník žil v den, kdy dané období začalo, splatnost odkazu se však nemění a tudíž bude tvořit součást pozůstalosti po odkazovníku¹⁶². Takto se dá odkázat i výživné, pro které obdobně platí § 922.

4.2.11 Právo odkazovníka na zajištění

Potřeba zajištění odkazovníka plyne ze situace, kdy odkaz není splatný ihned, tedy je zde dána roční lhůta, podmínka či jde o opakované plnění. Zároveň toto neplatí,

---

¹⁶¹NOVOTNÝ. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. str. 93.

¹⁶² Tamtéž. str. 94

pokud je zřejmé, že zajištění není potřeba. Dále platí, že má odkazovník vůči osobě obtížená stejná práva jako každý jiný věřitel (§ 1627).

4.2.12 Uvolněný odkaz

Stejně jako u dědice může i u odkazovníka nastat situace, kdy odkaz nenabude, právě to řeší § 1628. V první řadě by samozřejmě připadl odkaz náhradníkovi. Pokud ovšem náhradníka zůstavitel neurčil, pak záleží na tom, zda byl odkaz určen skupině lidí či jednotlivci. Pokud by šlo o skupinu, pak záleží i na tom, jak byly podíly odkazu formulované a dle toho by buď došlo k přírůstku k podílům ostatních odkazovníků či nikoliv. Pokud by se jednalo o odkaz určený jednotlivci, pak tento zaniká a stává se součástí dědictví. § 1629 nám pak určuje, že břemena spojená s odkazem postihují toho, kdo má z odkazu prospěch.

4.2.13 Práva dědice vyhradivšího si soupis

Již bylo zmíněno, že se může stát, že je čistá pozůstalost odkazy téměř vyčerpána nebo dokonce i přečerpaná. K tomu může dojít, pokud by dědic neuplatnil své právo na zachování, alespoň čisté čtvrtiny nezatíženou odkazy. Zde se zákonodárce v důvodové zprávě vyjadřuje dle toho, zda si dědic vyhradil či nevyhradil právo soupisu. Pokud tak totiž neučinil, pak se jen těžko může domáhat, aby mu jedna čtvrtina zůstala nezatížena odkazy, když není jasné, jakou hodnotu pozůstalost má, z toho důvodová zpráva dovozuje, že je bez významu, nakolik bude pozůstalost zatížena odkazy, jelikož je dědic musí splnit bez omezení.

Kdyby si dědic vyhradil soupis, pak je mu právní ochrana zachována. V takovém případě se může rozhodnout, zda své právo uplatní. Když tak neučiní a nastane situace, že je pozůstalost téměř vyčerpána či dokonce přečerpana, pak má nárok na náhradu nákladů, které na splnění odkazů vynaložil, a na přiměřenou odměnu za námahu. Pokud by na to pozůstalost nestačila, pak by se na tom poměrně podíleli odkazovníci. Obtížený vůči nim může použít zadržovací právo k předmětům odkazů k zajištění své pohledávky, kdyby však pohledávka dědice nebyla dostatečně zajištěna, pak není dědic povinen odkazy vyřizovat. V případě, že by od některého odkazovníka dědic zajištění obdržel a od jiných ne, tak se dá předpokládat, že tomu, který tak učinil, má být předmět odkazu vydán, jelikož se dá vyvodit, že se jedná o pohledávku

rozdělenou na několik částí (rozuměno pohledávek dědice za odkazovníky, co se týče jeho nároku na náhradu nákladů a odměnu).¹⁶³

V případě, kdy čistá pozůstalost nepostačuje na úhradu odkazů a náhradu nákladů a odměny dědice, přitom již odkazovník už odkaz obdržel, pak je mu provedena z odkazu srážka dle hodnoty odkazu. Odkazovník má také možnost se zbavit této povinnosti tím, že odkaz i s užitky, případně její cenu, dědici vydá, ve vztahu k předmětu jde však o poctivého držitele (§ 1630 odst. 2).

Pokud by pozůstalost nestačila k úhradě všech dluhů a jiných povinných výdajů, pak se snižují poměrně odkazy, jelikož věřitelé mají přednostní nárok před odkazovníky. Pokud by čistá pozůstalost nestačila k vyřízení všech odkazů, pak má přednost odkaz zaopatření, výchovy a výživy, ostatní se pak poměrně sníží (§ 1631).

4.2.14 Splnění poslední vůle správcem pozůstalosti

Poslední paragraf vztahující se k odkazům nám říká, že soud může na návrh dědice určit správce pozůstalosti či to uloží správci již povolanému, pokud nebyl určen vykonavatel závěti (toho mohl určit zůstavitel) a dědic nechce věnovat splnění poslední vůle čas a námahu (§ 1632).

4.2.15 Vedlejší doložky v závěti

Jak již bylo zmíněno výše, tak se na odkaz vztahují i ustanovení, která nejsou zařazena znovu zvlášť do dílu týkajícího se odkazu. Bylo by zbytečné, aby se ustanovení opakovala v části věnované závěti a znovu v odkazu. Právě možnost, že zůstavitel dle NOZ může odkazovníku uložit nějakou podmínku, příkaz či připojit doložku času, je dalším důkazem, že je na prvním místě vůle zůstavitele. Něco takového nám předchází úprava neumožňovala (resp. takováto vedlejší doložka by byla bez právních účinků dle § 478).¹⁶⁴

---

¹⁶³ NOVOTNÝ. *Nový občanský zákoník. Dědické právo.* str. 95-96

¹⁶⁴ Na vedlejší doložky v závěti se vztahují ustanovení §§ 1551 až 1574 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Je ovšem potřeba říct, že pokud by bylo zřejmým záměrem zůstavitele pouze svévolně obtěžovat odkazovníka, šlo by o doložku zjevně odporující veřejnému pořádku či by šlo o doložku nesrozumitelnou, pak se k ní nepřihlíží, což nám stanovuje § 1551 odstavec 2.¹⁶⁵

4.3 Institut odkazu v ABGB a NOZ¹⁶⁶

Pokud se podíváme na systematické zařazení dědického práva, tak ho v obou zákonících nalezneme zařazené za věcnými právy, což nám ukazuje návrat k tomuto systematickému řazení, které bylo přerušeno v období od středního kodexu do přijetí NOZ. Samotné dědické právo je seřazené obdobně, jako tomu bylo v ABGB, kdy je i dle systematického řazení vidět, že má vůle zůstavitele přednost. Jak v ABGB tak v NOZ nalezneme nejprve závěť, odkaz a až po něm zákonnou posloupnost. Celkově je na NOZ vidět návrat k ABGB, největším rozdílem dědického práva dle ABGB a dle NOZ je, že se NOZ nevrátil k institutu ležící pozůstalosti, který byl zrušen středním kodexem.

Obecně se dá o odkazu v ABGB a v NOZ říct, že je tento institut v obou zákonících prakticky stejný. Jeho jednotlivá ustanovení jsou řazena stejně, kdy největším rozdílem je zařazení ustanovení o odvolání odkazu v NOZ, což je něco, čím se ABGB v hlavě jedenácté o odkazech nezabývá. Všechna ustanovení se oproti ABGB změnila hlavně co do užitého jazyka, kdy NOZ již samozřejmě používá moderní češtinu. Dále došlo ke změně členění jednotlivých paragrafů do odstavců, což v ABGB takto nenalezneme, jde však spíše o lepší přehlednost zákona, kdy tak byly rozděleny dlouhé paragrafy.

Největší změnou samotného institutu odkazu bude zřejmě návrat k tzv. falcidiánské kvartě, kterou známe z římského práva, a kterou ABGB neznalo, jak již bylo uvedeno výše, tak se jedná o § 1598.

---

¹⁶⁵ Můžeme si představit například vedlejší doložku, která ukládá odkazovníku nejprve dokončit vysokou školu nebo se oženit, což by jistě bylo v pořádku. Na druhou stranu by zjevně odporovalo veřejnému pořádku, kdyby odkaz přikazoval, že si nesmí odkazovník vzít konkrétní osobu.

¹⁶⁶ Porovnání textů obou zákoníků, tedy ABGB (Zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský.) a NOZ (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.)

Dále stojí za povšimnutí i druhá věta v § 1595 NOZ, která nově umožňuje zřídit odkaz i zůstaviteli, který není způsobilý pořizovat závěť, a dovoluje tak odkázat předměty malé hodnoty. Zde bychom si mohli představit, že tuto možnost mohou využívat zůstavitelé nezpůsobilí, kteří po sobě chtějí zanechat osobní památku odkazovníkovi. Ukazuje nám to, že NOZ ještě více odráží reálné potřeby osob.

Oproti ABGB byla v NOZ mnohá ustanovení zcela vypuštěna. Jedná se především o ustanovení, která v ABGB nalezneme v části „Zvláštní ustanovení o odkazu“. NOZ již nezná ustanovení týkající se věna; zaopatření, výchovy a výživy; svršků, domácího náradí; schránky; klenotů, šperků a ozdob; zlata, stříbra, prádla a povozů; hotovosti či osob služebných. Některá z těchto ustanovení měla v ABGB postavení ustanovení vykládacích, tedy v nich bylo vysvětleno, co se takovým odkazem myslí a co všechno zahrnuje, což NOZ již neřeší¹⁶⁷. A pak jsou zde i zahrnutá ustanovení, která dnes již nemají žádný význam, což jsou ustanovení týkající se věna, tento institut již dnešní právo nezná a již u nás nemá tradici, a pak je to ustanovení o odkazu pro osoby služebné, které naše společnost již také nezná (tyto osoby jsou vzpomenuty i v jiných ustanoveních ABGB, která byla zachována, a v takovém případě NOZ tyto osoby vynechává).¹⁶⁸

Je zde i několik dalších drobných změn oproti ABGB, nejedná se však o změny většího významu. Celkově tedy můžeme o úpravě odkazu v NOZ říct, že se z velké části navrátil ke své původní podobě, kterou známe z ABGB, a zároveň byl doplněn o podstatný prvek, který známe již z římského práva, jímž je falcidiánská kvarta.

---

¹⁶⁷ Celkově se NOZ proti ABGB tolik nezabývá samotnou povahou předmětu odkazu, na rozdíl od NOZ v ABGB nalezneme ustanovení, které nám říká, co může být předmětem odkazu (§ 653), a také tam nalezneme ustanovení, které řeší situaci, kdy odkazovník není způsobilý odkázaný předmět vlastnit (§ 654).

¹⁶⁸ Z našeho pohledu jde jistě o již desetiletí přežitý historismus, který v dnešní společnosti v takovéto podobě nemá již místo, dokonce by toto označení mohlo být považováno za hanlivé.

4.4 Institut odkazu v osnově a NOZ

Jak již bylo řečeno výše, tak osnova ve velké části přejímá ustanovení o odkazu z ABGB¹⁶⁹. Při čtení této osnovy je však okamžitě jasné, jak moc je institut odkazu v NOZ založen právě na tomto vládním návrhu. Mnohá ustanovení byla převzata skoro doslova, kdy je často pouze zaměněn výraz za výraz dnešní nebo jde o zachování pojmosloví v rámci celé kodifikace.

I zde však nalezneme nějaké rozdíly mezi osnovou a NOZ. Osnova si totiž, jak již bylo řečeno, podržela z velké části znění ABGB, tudíž se od dnešní úpravy liší podobně jako ABGB. Jde především o institut falcidiánské kvarty, který nezná ani osnova ani ABGB, ale kterou NOZ již zná. Dále jsou to ustanovení týkající se odvolání odkazu, které nám do úpravy vkládá NOZ. Stejně jako ABGB, tak i osnova obsahuje několik ustanovení, která již NOZ nepřejal, týkající se věna; zaopatření, vychování a výživy; nábytku a domácího zařízení; zlata a stříbra.

Největší změnou jak oproti starší úpravě ABGB, tak dnešní úpravě v NOZ bude zřejmě § 485¹⁷⁰, který nám na rozdíl od obou úprav říká, že pokud zůstavitel odkáže odkazovníku stejnou částku, jako mu dluží, pak chtěl odkazem vyrovnat svůj dluh, což je opačný koncept než znají obě zmiňované úpravy. V nich je totiž předpoklad, že se nejedná o zahlazení dluhu, ale o pouhý odkaz peněz, tudíž má být dluh nadále splněn (odkazovníku má být vydán dluh i částka)¹⁷¹.

---

¹⁶⁹ Porovnání mezi ABGB a osnovou nalezneme ve třetí kapitole, konkrétně v 3.2.2 Institut odkazu v osnově z roku 1937.

¹⁷⁰ „Odkáže-li zůstavitel někomu stejnou částku, jakou mu je sám dlužen, **má se za to, že odkazem chtěl shladiti dluh.**“

¹⁷¹ Toto nalezneme v § 667 ABGB a § 1617 NOZ. Je ovšem otázka, zda právě v tomto případě neměl být zachován text osnovy, který by mohl být pro běžného člověka logičtější.

5 Srovnání české a italské úpravy

5.1 Srovnání občanského práva

Podíváme-li se na úpravu obou zemí, tak zjistíme, že obě země mají soukromé právo upraveno v podobě jednoho základního kodexu, kterým je občanský zákoník (v Itálii tedy Codice Civile).

Pokud jde o kodexy samotné, tak se v mnoha aspektech liší. Codice Civile¹⁷² má především za sebou již přes sedmdesát let účinnosti a tudíž byl svědkem mnoha změn, které byly nutné do práva zapracovat, ať již se jednalo o zrovnoprávnění postavení dětí narozených mimo manželství či o pád fašistického režimu v Itálii. Naproti tomu náš občanský zákoník¹⁷³ je účinný pouhých pár měsíců, což znamená, že se s ním teprve sžívá jak odborná, tak laická veřejnost a tento stav jistě bude trvat i několik následujících let.

Když si oba zákoníky pouze otevřeme vedle sebe bez ohledu na obsah, pak si všimneme podstatného rozdílu v jeho členění. Codice Civile se člení na články, které jsou sice dále členěny do odstavců, ale pouze graficky, což nám připomene naši předchozí úpravu, tedy ABGB, stejně tak tomu bylo i u osnovy. Náš zákoník se dělí do paragrafů a jeho jednotlivé odstavce jsou také číslovány. Tyto články v Codice Civile nesou každý svůj název, který nám sděluje přibližný obsah ustanovení, občanský zákoník většinou vztahuje podobný nadpis k několika paragrafům současně.

Zaměříme-li se však na obsahovou stránku, respektive na samotné rozdělení občanských zákoníků, tak zaznamenáme mnoho rozdílů. Především je zajímavé, že samotnému textu Codice Civile předchází krátký text o šestnácti ustanoveních, který nám říká, jak se zákoníkem zacházet a definuje nám některé pojmy. My bychom tyto informace hledali v obecné části, v právní teorii či v závěrečných ustanoveních.

---

¹⁷² Dále v textu bude pro italský občanský zákoník používán jeho italský název, tedy „Codice Civile“, zároveň pokud se v textu hovoří o člácích, tak se jedná o ustanovení Codice Civile.

¹⁷³ V této části bude zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník, označován jako „občanský zákoník“, zároveň pokud se v textu hovoří o paragrafech, tak jde o ustanovení občanského zákoníku.

Codice Civile a občanský zákoník mají shodně jako první upraveny osoby a rodinu, i když občanský zákoník toto rozděluje do dvou částí a v první části se věnuje i obecným ustanovením, zatímco Codice Civile tuto problematiku řeší v knize první, která je z větší části věnovaná rodině, jelikož právnické osoby řeší až v knize páté. Zatímco u nás následuje část o absolutních majetkových právech, tak v Itálii je druhá kniha věnovaná nástupnictví a to z větší části dědictví, které u nás řadíme jako součást absolutních majetkových práv. Vlastnictví je v Codice Civile věnovaná kniha třetí, která je svým obsahem srovnatelná právě s absolutními majetkovými právy u nás. Všimněme si tedy, že v Itálii je nástupnictví řazeno mezi rodinou problematiku a vlastnictví, z kterého se vyčleňuje. Jak v Codice Civile, tak v občanském zákoníku následují relativní majetková práva, respektive závazky, pokud použijeme italskou terminologii.

V občanském zákoníku už nalezneme jen přechodná a závěrečná ustanovení, naproti tomu Codice Civile pokračuje rozsáhlou částí nazvanou „O práci“, která obsahuje jednak ustanovení našeho pracovního práva¹⁷⁴, což u nás řeší zvláštní zákon, ale také jsou zde již zmiňovaná ustanovení o právnických osobách. Poslední knihu věnuje Codice Civile ochraně práv, jak již bylo zmíněno výše.

5.2 Srovnání dědického práva

Ve druhé kapitole jsem se krátce věnovala dědickému právu v Itálii. I přes relativně stručné popsání italského dědického práva si nelze nepovšimnout jistých rozdílů i podobností.

Největším rozdílem mezi naším dědickým právem a italským můžeme spatřovat v institutu ležící pozůstalosti, který naše právní úprava již nezná, jelikož tento institut byl odstraněn středním kodexem a do nové úpravy se již nevrátil.

Samotné podmínky pro pořizování se nijak zásadně neliší, největší rozdíl zde je v chybějícím institutu dědické smlouvy v italském právu, které Codice Civile přímo zakazuje, i když ho před vznikem jednotného italského státu některé jednotlivé státy

---

¹⁷⁴ Je potřeba brát v úvahu, že úprava pracovního práva má v Itálii zvláštní postavení, což se projevuje prvním článkem ústavy, který zní: „*L' Italia è una Repubblica democratica, fondata sul lavoro*“ (Itálie je demokratická republika založená na práci.).

znaly, alespoň mezi manžely¹⁷⁵. Důvodem k dědění je tak v obou úpravách společně pouze zákon a závěť.

Zajímavé srovnání se nám dostává u osob, které u nás označujeme jako nepominutelné dědice. U nás je tato výsada přiznávána pouze potomkům, z nichž jsou hlavně chráněni potomci nezletilí. Naproti tomu Codice Civile zná hned tři kategorie nutných dědiců, kam patří i předci a manžel, kdy sice na předky pamatuje „jen“ jednu třetinu a to ještě v případě, že zůstavitel nemá potomků, především půjde o rodiče.¹⁷⁶ Stejně tak patří mezi nepominutelné dědice i manžel, kterému kromě zákonného podílu slouží i odkaz ex lege z hlediska práva na bydlení a užívání potřebných movitých věcí. Děti pak Codice Civile nerozlišuje na děti zletilé a nezletilé, ale naopak překvapivě ještě stále zmiňuje děti manželské a nemanželské, a to ještě nemanželské uznané a neuznané, i když je jim dnes přiznán stejný nárok jako dětem manželským. Zřejmě z těchto ustanovení cítíme větší odpovědnost vůči rodině a její význam, stejně jako větší důraz kladený na manželství, což můžeme zřejmě hledat v silnějším křesťanském založení italské společnosti.

Pokud se pak podíváme na dědění ze zákona, tak zjistíme, že nám Codice Civile nedělí dědice do tříd, ale místo toho vůči sobě vymezuje různé skupiny¹⁷⁷ dle příbuzenské vzdálenosti od zemřelého, kdy na první místo staví potomky, dále rodiče a sourozence, pak další příbuzné, a zcela zvlášť pak manželku. Zásadní rozdíly tu vidíme dva. Prvním z nich je neomezené dědění příbuzenstva, které u nás je nyní poměrně široké, ale proti Itálii jasně vymezené. Druhým rozdílem pak je, že Codice Civile v zákonné posloupnosti nezná druha či družku ani osobu žijící se zemřelým ve společné domácnosti. U druha či družky se dá předpokládat, že se zatím skrývá již zmíněná

---

¹⁷⁵ FERRI, Luigi. Disposizioni generali sulle successioni (Artt. 456 – 511). In: *Commentario del Codice Civile a cura di Antonio Scialoja e Giuseppe Branca*. Bologna – Roma, 1964. str. 82.

¹⁷⁶ Z toho také vidíme, že termín nutní dědici není pro pojem „*legittimari*“ zcela nevhodný, jelikož skupina předků pominout lze v případě, kdy má zůstavitel potomky.

¹⁷⁷ Tyto skupiny jsou vymezené vůči sobě a dle toho lze určit, která skupina má přednost, nejedná se tedy o odstupňované vymezení, jak ho známe u nás.

křesťansky založená společnost.¹⁷⁸ Zároveň je velmi zajímavé, že Codice Civile nezná institut vydědění, vydědění je tak možné jen ze zákona a to kvůli taxativně daným důvodům, čímž je například vražda zemřelého. Vydědit tak dědice nemůže zůstavitel, ale bylo by tak učiněno v řízení o dědictví.

Podíváme-li se na závět', tak zjistíme, že si jsou obě úpravy poměrně blízké a že se pořizování pro případ smrti výrazněji neliší. Rozdílem je jiné uspořádání jednotlivých ustanovení a zařazení odkazu v Codice Civile do ustanovení, která se týkají závěti, což je dáno hlavně tím, že mnoho ustanovení se týká jak dědiců, tak odkazovníků, zatímco u nás je takovýchto ustanovení minimum. Příkladem společných ustanovení v Codice Civile je například odvolání odkazu anebo, stejně jako je tomu v občanském zákoníku, to jsou ustanovení o podmínkách a času.

5.3 Srovnání institutu odkazu

Codice Civile se nám vedle občanského zákoníku může zdát lehce chaotický, nemalou roli zde hraje to, že tento institut není v Codice Civile natolik oddělený od dědictví, jako je tomu v našem občanském zákoníku a tedy část, která se věnuje výlučně odkazu je poměrně krátká. Ostatní ustanovení, která se k odkazu vztahují, pak musíme hledat mezi ustanoveními, která mají odkaz a dědictví společná. Abychom obsáhli veškerou problematiku odkazu, tak budeme postupovat dle systematiky, která byla použita ve čtvrté kapitole¹⁷⁹ a k tomu si přiřadíme ustanovení Codice Civile. Jistou zajímavostí je, že starší Pisanelliho zákoník co do formulací značně připomíná ABGB, což ho z pohledu českého práva tvoří přehlednější a srozumitelnější.¹⁸⁰

Zřízení odkazu tak nemá v Codice Civile vlastní ustanovení a můžeme ho odvodit od obecných podmínek umožňující zřízení závěti, jako je způsobilost pořizovat a

---

¹⁷⁸ I dnes se člověk v Itálii setká poměrně často, že rodiče svým dospělým dětem nedovolí bydlet společně pod jednou střechou s partnerem.

¹⁷⁹ 4.2 Institut odkazu v NOZ.

¹⁸⁰ Vzhledem k tomu, že Pisanelliho zákoník byl částečně vytvořen za pomoci ABGB, tak se zdá pravděpodobné, že tomu tak bylo právě v části týkající se obsahu, rozhodně však nešlo o kompletní přebrání institutu.

projevená svobodná vůle (čl. 591)¹⁸¹. Codice Civile však nezná možnost explicitní vyjádření vůle zůstavitele, kdy ten určí, že odkazovník nějaký předmět dědit nemá, a tím pádem by tento předmět měl náležet dědici ze zákona (§1594 odst. 1). Stejně tak neumožňuje odkázat ani předměty drobné hodnoty zůstaviteli, který není způsobilý pořizovat (§1595). Možnost přednostního odkazu je chápána v obou úpravách obdobně.

Obtížení odkazy je pojato v Codice Civile jiným způsobem. Nenajdeme zde pravidlo falcidiánské kvarty, tedy možnost zůstavitele zatížit pozůstalost odkazy jen do té míry, aby dědicům zůstala alespoň čtvrtina pozůstalosti odkazy nezatížená. Možnost zatížit dědictví odkazy, jak již bylo uvedeno výše, je v Codice Civile vymezeno jinak. Nutným dědicům je zákonem vymezen určitý podíl, který je jim zůstavitel povinen zanechat. Jednotlivé podíly však nikdy dohromady netvoří celou pozůstalost, ale vždy je zde nějaký podíl, který je volný.¹⁸² Tedy zůstavitel může nakládat se svým majetkem jen do výše volného podílu. Když tuto výši překročí, tak se poměrně zkracují odkazy (čl. 553). Pokud by nepořídil o celém tomto volném podílu, pak by jeho zbytek připadl poměrně ostatním dědicům.

Pododkaz je v Codice Civile limitován výší odkazu (čl. 671), kterou odkazovník získal, což u nás neplatí (§1599). Pokud odkazovník odkaz přijme, pak musí splnit i odkaz, který překračuje hodnotu odkazu, který nabyt. Obdobně jako občanský zákoník zná možnost pamatovat odkazem na určitou skupinu osob dle § 1600, tak na ně pamatuje Codice Civile v čl. 630, kdy ale předpokládá, že pokud neurčil určitou instituci, která se dané skupině věnuje, ani neurčil osobu, která tak má učinit, tak bude odkaz poskytnut příslušné instituci v místě bydliště zůstavitele.

Náhradnictví a svěřenské nástupnictví při odkazech je obdobné a oba zákoníky se mu věnují v části, která je společná s dědictvím. Stejně tak tomu je s odvoláním odkazu, kdy je rozdíl v Codice Civile v tom, že odkaz se považuje za odvolaný, i když zůstavitel zcizenou věc nabude zpět (čl. 686).

---

¹⁸¹ Zde je na místě říct, že Codice Civile uvádí podmínky negativně, tedy případy nezpůsobilosti testovat.

¹⁸² Rozsahu těchto podílů pro různé možné kombinace nutných dědiců se věnují články 536 až 548.

Odkaz věci určitého druhu je v obou úpravách srovnatelný, věc má být z majetku zůstavitele, pokud není určeno jinak, tím pádem zůstavitel může i určit, že má být věc pro odkazovníka opatřena. Codice Civile se však zvláště nevyjadřuje k problematice peněz, jako to činí § 1607. Obdobná je i úprava odkazu určité věci s tím rozdílem, že v Codice Civile nenajdeme ustanovení podobné § 1608, tedy jak se má postupovat, pokud bude odkaz určité věci v textu opakován, případně bude-li opakován odkaz věci určitého druhu.

Odkaz pohledávky upravuje občanský zákoník podrobněji než Codice Civile, ale co do obsahu se výrazně neliší, oba zákoníky zároveň nevnímají odkaz částky, která je stejná jako dluh, jako splnění tohoto dluhu.¹⁸³

Co se týče jiných odkazů, tak v tom je Codice Civile nápaditější. Kromě podrobnější úpravy týkající se pravidelných dávek nelze nechat bez povšimnutí odkaz věci, která se nachází na určitém místě dle čl. 655, která nám může vzdáleně připomínat odkaz z ABGB, kdy šel takto zanechat obsah schránky. Zajímavostí v tomto případě je, že se do tohoto odkazu počítají i předměty, které by na tomto místě normálně být měly, ale v době nápadu odkazu se nachází jinde, pokud by z vůle zůstavitele jasně nevyplývalo, že to tak být nemá. Druhým velice nezvyklým druhem odkazu, který obsahuje Codice Civile, je odkaz *ex lege*, který naše právo vůbec nezná. Je potřeba ovšem poznamenat, že odkaz *ex lege* není systematicky zařazený k odkazům ani takto není v zákoně pojmenován, ale jde o tradiční označení, jelikož jde o partikulární sukcesí a takto označený ho nalezneme také v odborné literatuře, která se odkazu věnuje.

Odkaz v obou právních úpravách odkazovník nabývá bez nutnosti přijetí, ale je mu dáno právo odkaz odmítnout, v obou případech se na odkazovníka hledí, jako by právo na odkaz nenabyl. Dobu předání odkazu Codice Civile nijak explicitně nestanovuje, tuto situaci Codice Civile řeší článkem 481, který umožňuje komukoliv, kdo na tom má zájem, tedy i odkazovníku, aby požádal soud o určení termínu, do kdy musí dědic dědictví nabýt. Odkazovník sice již vlastníkem odkazu je, ale musí o jeho vydání požádat obtíženého (čl. 649, odst. 3), takže dokud dědic pozůstalost nepřijal, tak není jasné, kdo je tím obtíženým, od kterého má odkazovník vydání žádat. Zároveň nám

---

¹⁸³ Srovnání § 1617 a čl. 659.

článek 481 ukazuje zásadní rozdíl mezi dědictvím a odkazem, jelikož zatím co po uplynutí termínu pro odmítnutí odkazu tento odkaz připadne odkazovníku, tak po uplynutí termínu pro přijetí dědictví tento dědic toto dědictví ztrácí. Přesně je v Codice Civile upravena doba splatnosti pravidelných dávek, zde jsou úpravy obdobné.

Codice Civile upravuje právo odkazovníka na zajištění v případech, kdy jde o odkaz nějakým způsobem podmíněný (dle článků 639 a 640), jinak je mu umožněno stejně jako ostatním věřitelům, vyžádat si oddělení pozůstalosti od majetku dědice, podobně činí občanský zákoník v § 1627, kdy udává důvody, ve kterých může odkazovník zajištění požadovat a zároveň mu přiznává práva věřitele. Obdobně obě úpravy řeší uvolněný odkaz, kdy v Codice Civile může buď zůstavitel určit náhradníka anebo se užije právo reprezentace, tedy náhradnictví ze zákona (čl. 467 až 469).

Obě úpravy umožňují dědici vyhradit si soupis, ovšem v Codice Civile se to uplatňuje ve stejné míře jako v občanském zákoníku u dědiců, kteří nespádají do kategorie neopominutelných dědiců, jelikož tam jsou před přečerpáním odkazy chráněni zákonem, ale tato ochrana se již nevztahuje na jiné věřitele. Jinak jsou tyto instituty v obou úpravách obdobné.

Pokud se týká podmínek a doložení času, pak se zdá být italská úprava mírně přísnější. U obou úprav je možné uložit například podmínku vystudování vysoké školy a obě úpravy by zřejmě nepřipustily vázat podmínku na konkrétní vysokou školu, ale například co se týče sňatků, tak zatímco u nás se vyvozuje, že takovou podmínku uložit lze, tak v italském právu toto uložit nelze. Zdůvodněno je to tím, že se nikdo nemá nutit do manželství a může chtít zůstat svobodný. Zde je ovšem otázka, jestli se pak nemůže stát, že by se stalo příliš omezujícím i podmínění dostudovat vysokou školu a stejně tak je možné, že se u nás v praxi později ukáže, že je podmínka sňatku nepřijatelná ze stejného důvodu.

Co se týče práva dědice vyhradivšího si soupis, tak si je znovu potřeba uvědomit zvláštní postavení nutných dědiců v Codice Civile, kterým je vymezen podíl, do kterého nemohou přesahovat odkazy, tudíž těmto dědicům nehrozí přetížení odkazy. Ovšem situace z hlediska hrozby předlužení dědictví je stejná pro všechny druhy dědiců v obou úpravách a v obou zemích se v případě vyhrazení soupisu postupuje při plnění závazků

z pozůstalosti stejně. Tedy pokud si dědic soupis nevyhradí, pak ručí za závazky v plném rozsahu.

Na závěr je zde potřeba zmínit i atypické odkazy¹⁸⁴, které jsou součástí italského práva, i když nejsou explicitně ustanovené zákonem, ale teorie je odvozuje od autonomie vůle zůstavitele a v praxi k těmto odkazům dochází. Nelze zatím tedy říct, zda i u nás nebude časem možné se s atypickým odkazem setkat.

---

¹⁸⁴ Nalezneme je v části 2.4.9 Atypické odkazy.

Závěr

Na základě výzkumu, který jsem provedla při zpracování této diplomové práce, jsem došla k závěru, že institut odkazu má v našem právním řádu místo a i přes možné počáteční obtíže s jeho aplikací, jde jistě o institut opodstatněný. V mé práci si můžete povšimnout, že i přes svou dlouhou existenci a vývoj na různých územích, se tento institut vyvinul poměrně shodným způsobem, což dle mého mínění dokazuje, že jde o institut trvalý a potřebný pro možnost vyjádřit co nejpřesněji svoji autonomní vůli.

Institut odkazu je jedním z prostředků pořízení pro případ smrti, kterým může zůstavitel vyjádřit svou vůli, jak má být naloženo s jeho majetkem, k čemuž by nám takové pořízení také mělo sloužit. Jak je vidět z práce, tak jde o institut, který je rozšířený napříč Evropou, pokud vycházíme z toho, že ho zná jak rakouské ABGB, tak francouzský Code Civile a německý BGB, z nichž vychází italský Codice Civile. Při zkoumání jsem však narazila na zmínky o tomto institutu i v řadě dalších zemí.

Pokud se podíváme na římské právo, které nám tento institut zavedlo, tak zjistíme, že se v mnohém od dnešní úpravy liší, ale při podrobnějším zkoumání se ukáže, že jde často o jeho předchozí přílišnou formálnost, která se již za Říma začala rozvolňovat a institut tak lépe sloužil svému účelu. Partikulární sukcese, která s sebou nese odpovědnost za dluhy a zároveň ochrana dědice před přetížením těmito odkazy se nám zachovala dodnes.

Italská úprava se nejprve inspirovala francouzskou úpravou, ale ta zase vycházela z římského práva, rakouského ABGB a stejně tak německého BGB, kterým se Itálie inspirovala při tvorbě současného Codice Civile. Vývoj odkazu v italském právu za 150 let jeho existence ve sjednocené Itálii, neprošel extrémními změnami. Změny, které nastaly, souvisely se změnou ve společnosti, kdy začalo být všeobecně vnímáno, že potomci mají mít stejné postavení bez ohledu na svazek, ze kterého pocházejí. Rozšíření předmětu odkazu i na atypické odkazy je zřejmě výsledkem plynoucím z přesvědčení, že každý má mít možnost rozhodovat se svým majetkem v co nejširší míře.

Česká úprava prošla mnoha změnami, kdy se Česká republika proměnila od monarchie přes demokratickou republiku k protektorátu a na mnoho let k socialistické republice a nakonec se vrátila zpět k demokratické republice. Zároveň byla často pod

nadvládou nějaké další mocnosti či náš stát byl složen z více národností. Všechny tyto změny a vlivy se projeví na právním řádu naší země a často to byly změny vyložené negativní. Především v období komunismu byla snaha o co největší potlačení práv jedince svobodně rozhodovat o svém majetku a i ten byl značně omezen. Tyto změny se dotkly ve značné míře i institutu odkazu, který byl nejprve ve středním kodexu maximálně zredukován, až ho úprava z roku 1964 zrušila úplně. Jeho návrat do našeho řádu nastal až po dlouhých padesáti letech občanským zákoníkem, který vstoupil v platnost k 1. lednu 2014. Jde tedy vlastně o úpravu do značné míry novou, ke které se bude teprve tvořit judikatura a bude trvat, než se ji lidé naučí běžně a v plné míře využívat.

I když si italská úprava prošla jiným vývojem než úprava naše, tak zjistíme, že základ mají úpravy stejné a že dokonce těch rozdílů není, co se týče odkazu mnoho, a v zásadě se nejedná o rozdíly výrazné. Některé se ještě zřejmě budou stírat, až se s tímto na dlouhou dobu opuštěným institutem široká veřejnost sžije a soudy tak budou postaveny před úkol vyložit případné nejasnosti či výkladem dojdou i k například takovým závěrům, které do praxe zavedou i v této práci uvedené atypické odkazy. Ke sblížení právních úprav soukromého práva dochází nyní zcela přirozeně, alespoň v rámci Evropy. Přece jen je především založeno na právu římském a jak je vidět právě na institutu odkazu, tak to vede k podobným úpravám.

Věřím, že práce poskytla náhled na tuto problematiku nejen v České republice, ale i v Itálii a že současně nejde jen o aktuální stav, ale je v práci zachycen i postupný vývoj institutu odkazu, a to již od jeho počátků. Práci by jistě šlo rozšířit tak, aby byl získán podrobnější přehled o dědickém právu jak u nás, tak v Itálii, ale to by došlo k značnému překročení rozsahu této práce. Poměrně náročné bylo v této práci zachytit co nejpřesnější význam ustanovení italské úpravy, jelikož mnoho slov není dohledatelných ve slovnících, a to ani odborných, a tudíž bylo nutné aplikovat, jak znalost jazykovou, tak znalost dané problematiky.

Závěrem bych chtěla podotknout, že doufám, že půjde o institut hojně využívaný, který bude využíván k osobnímu vyjádření zůstavitele, případně k podpoře něčeho společensky přínosného a s jehož pomocí bude moct zůstavitel naložit se svým majetkem nejbliže svým představám.

Použité prameny

I. Literatura

- 1] AMARELLI, Francesco. *Storia del diritto romano e linee di diritto privato*. 2. ed. Torino: G. Giappichelli, 2011. ISBN 978-883-4819-944. str. 466.
- 2] BIANCA, Massimo Cesare. *Diritto civile. II: La famiglia. Le successioni*. Giuffrè: Milano, 2005. str. 872.
- 3] BÍLEK, P. a ŠEŠINA, M. *Dědické právo v předpisech let 1925 – 2001. Zákony s poznámkami*. Praha: C. H. Beck, 2001. str. 507.
- 4] BOHÁČEK, Miroslav. *Nástin přednášek o soukromém právu římském. II., Právo obligační, právo dědické*. Praha: Nákladem vlastním, 1946. str. 193.
- 5] BONILINI, Giovanni. *Autonomia testamentaria e legato: i legati così detti atipici*. Milano: Giuffrè, 1990. ISBN 88-140-2346-8. str. 233.
- 6] BONILINI, Giovanni. *Dei legati*. 2. ed., Milano: Giuffrè, 2006. ISBN 88-141-2404-3.
- 7] CAPOZZI, Guido. *Successioni e donazioni. Tomo II., ed. 3*, Milano: Giuffrè editore, 2009. ISBN: 88-14-14857-0. str. 1834.
- 8] DVOŘÁK, J. a MALÝ, K. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-807-3577-537.
- 9] HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém římského práva soukromého*. 4. Vyd., Praha: J. Otto, 1910, str. 1142.
- 10] JANKŮ, M. a kol. *Nové občanské právo v kostce*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN: 978-80-7400-516-9. str. 331.
- 11] KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1. str. 386.
- 12] KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. díl. Právo dědické*. Praha: Věšhrd, 1928, s. 101.
- 13] MARTINI, R. a PIETRINI, S. *Appunti di diritto romano privato*. 3. ed. Padova, 2013. ISBN 978-881-3331-979. str. 293.
- 14] MIKEŠ, J. a MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011. ISBN: 978-80-87212-79-0. str. 432.

- 15] NOVOTNÝ, P. a NOVOTNÁ, M. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. Praha: GRADA Publishing, 2014. ISBN: 978-80-247-5168-9. str. 144.
- 16] RYŠÁVKOVÁ, Veronika a kol. *Nový občanský zákoník úplně pro všechny*. Praha: GRADA Publishing, 2014. ISBN: 978-80-247-5157-3. str. 304.
- 17] SELTENREICH, Radim a kol. *Dějiny evropského kontinentálního práva*. 3. Vyd. Praha: Leges, 2010. ISBN: 978-80-87212-54-7. str. 808.
- 18] SCHELLE, K. a SCHELLEOVÁ, I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*, Praha: Linde Praha, 2013. ISBN: 978-80-7201-931-1. str. 152.
- 19] SCHELLEOVÁ, I. a SCHELLE, K. *Dědictví a dědické právo*. Praha: Computer Press. 2001. str. 94.
- 20] SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Dědictví a dědické právo*, Vyd. 1., Brno: Computer Press. 2007. ISBN: 978-80-251-1659-3. str. 228.
- 21] SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-807-3803-346. str. 350.
- 22] SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského. Díl II. Právo majetkové*. Praha: Nákladem spolku ČSL. právníků „Všehrd“, 1946. str. 356.
- 23] VOJÁČEK, L., SCHELLE, K. a TAUCHEN, J. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 80210600772. str. 615.

II. Komentáře

- 1] FERRI, Luigi. Disposizioni generali sulle successioni (Artt. 456 – 511). In: *Commentario del Codice Civile a cura di Antonio Scialoja e Giuseppe Branca*. Bologna – Roma, 1964.
- 2] GARDANI, Contursi Lisi. Dell'istituzione di erede e dei legati (Artt. 624-632), In: *Commentario del Codice Civile a cura di Antonio Scialoja e Giuseppe Branca*. Soc. ed. del foro Italiano: Bologna-Roma, 1979.
- 3] HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek § 1 - 487*, Praha: Linde Praha, 2002. ISBN: 80-7201-328-9. str. 734.

- 4] ROUČEK, F. a SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusy III. Díl §§531-858*. Praha: CODEXIS Bohemia, 1998 str. 680.

III. Příspěvky ve sborníku

- 1] ČERNOCH, Radek. Dědické právo ve středním kodexu aneb vytlačování práva římského právem římským. In: *Pocta Karlu Schellemu k 60. narozeninám*. Vyd. 1. Brno: KEY Publishing, 2012. ISBN 978-80-7418-144-3. str. 1247.
- 2] LOPS, Francesco Paolo. Il Legato. In: *Successioni e Donazioni a cura di Pietro Rescigno. Vol. I*. Padova: Cedam, 1994.

IV. Odborné časopisy

- 1] HORA, Oldřich. *Je-li záhodno a potřebno odstraniti při revisi obč. z. rozlišování dědictví a odkazu, resp. dědice a odkazovníka?* Právní obzor. V. roč., 1922, str. 161 - 167.

V. Internetové zdroje

- 1] ČERNOCH, Radek. Dědické právo za 1. Československé republiky. In: *Sborník ze semináře: sborníky z doktorandského semináře katedry Dějin státu a práva Právnické fakulty MU č. 3 (2012)*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 13-19. ISBN 9788087475188. Dostupné z: http://www.historyoflaw.eu/czech/Sbornik_z_doktorskeho_seminare_PrF_MU_c_3_2012.pdf
- 2] Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1950 Sb., občanský zákoník. Digitální depozitář. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_01.htm
- 3] Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Digitální depozitář. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=71122>
- 4] MINUSSI, Daniele. I legati ex lege. In: *WikiJus* [online]. [cit. 2014-05-28]. Dostupné z: http://www.e-glossa.it/wiki/i_legati_ex_lege.aspx

- 5] SALÁK, Pavel. Odkaz - římskoprávní institut ve světle českého práva 20. stol. In: *Dny práva - 2010: 4. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 378. ISBN 9788021053052. Dostupné z: [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Salak_Pavel_\(4066\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Salak_Pavel_(4066).pdf)
- 6] Stenografické protokoly ze 49. schůze Národního shromáždění republiky Československé ze dne středa 25. října 1950. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/049schuz/s049001.htm>.

VI. Právní předpisy

- 1] Zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů.
- 2] R. D. 25 Giugno 1865, n. 2358, in materia di „*Codice Civile del Regno d'Italia*“.
- 3] R. D. 16 Marzo 1942, n. 262, in materia di „*Approvazione del testo del Codice Civile*“ (Codice Civile).
- 4] U. 27 Dicembre 1947, n. 298, in materia di „*Costituzione della Repubblica italiana*“.
- 5] Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.
- 6] Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.
- 7] Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákonů č. 58/1969 Sb. a č. 131/1982 Sb. a dalších změn do 31. 12. 1991.
- 8] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá jedním ze staronových institutů, které zavádí zákon č. 89/2012 Sb. tedy nový občanský zákoník, a to institutem odkazu. Tato práce je členěna do pěti kapitol, kdy je nejprve rozebírána podoba institutu v římském právu a jeho srovnání s fideikomisem. Dále práce pojednává o institutu v italském právu od dob sjednocení Itálie po dnešní úpravu, tím pádem se zároveň krátce věnuje oběma italským občanským zákoníkům. Nejrozsáhlejší kapitola pojednává o institutu v naší právní historii a to především jeho podobě v ABGB, osnově a středním kodexu, na což navazuje samostatná kapitola, která se věnuje naší nové úpravě, která tento institut vrátila do našeho dědického práva. Závěrem celé práce je srovnání podobnosti institutu v italském a českém právním řádu.

Tato práce je laděna optimisticky a jejím cílem je ukázat, že jde o institut praktický, který se v našem a italském právu i přes svůj staletý vývoj velmi podobá, a který by se mohl stát běžnou součástí pořízení pro případ smrti.

Abstract

The thesis deals with one of the reinstated institutes which are introduced by act number 89/2012 Sb., that is by the new Civil Code and it is the institute of Legacy. This work is divided into five chapters, where firstly it discusses the characteristics of this institute in Roman Law and compares it with the institute of fideicommissum. In addition this work deals with characteristics of this institute in Italian law from the times of Unification of Italy up to the present day, therefore it briefly deals with both of the Italian civil codes. The most extensive chapter deals with the institute in our own legal history, especially about its form in ABGB, the „warp“ and the „middle“ code and it is followed by chapter, which deals with our new Civil Code, which has returned this institute into our Inheritance Law. The whole work is concluded by a comparison of the similarity of this institute in Italian and Czech legal order.

This work is elaborated on positive note and its aim is to show that this is very practical institute, which is in both ours and Italian law very similar even though it has been developing for centuries. I believe that it could become normal part of donation mortis causa.

Seznam klíčových slov

- odkaz
- odkazovník
- legatum
- fideikomis
- dědické právo
- dědictví
- zůstavitel

The list of key words

- legacy
- legatee
- legatum
- fideicommissum
- Inheritance Law
- inheritance
- testator